13 ИЮЛ 1992

Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ, 1413 ЙИЛ, МУҲАРРАМ, 7-КУН.
ШАМСИЙ, 1371 ЙИЛ, САРАТОН, 17-КУН.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг газетаси

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган | 1992 ЙИЛ 8 ИЮЛЬ, ЧОРШАНБА, 130—СОН • 381 • | НАРХИ СОТУВДА 1 СЎМ 50 ТИЙИН.

«...ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ҚАТЪИЯТИ НАМОЁН БЎЛДИ!»

СУРАТДА: Ҳамдўстлик давлатлари бошлиқлари кенгашида қатнашаётган Ўзбекистон Республикаси делегацияси. Р. НУРИДДИНОВ олган сурат. (ЎзА).

«Бу Каримовдан нимани кутишни ҳам билмайсан!» Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги давлат бошлиқларининг 6 июлда Москвада ўтган учрашувини ёритиш учун келган журналистлардан бири худди шундай гапни айтди. Уни тушуниш мумкин. Иш тартибига кўра, учрашув собиқ «Октябрьский» меҳмонхонасида — «Президент-отел»да тўрт соат давомида ўтиши керак эди. Лекин Президент Каримов қатъий иш тартибини... бузди.

Тафсилотига тўхталмай, давлат бошлиқларининг фикрларинигина келтириб ўтамиз.

Борис Ельцин: «Бу учрашув МДҲ тарихида бурилиш бўлди. Мустақил давлатларнинг ўзаро сиёсий ва иқтисодий алоқаларига тааллуқли жуда муҳим ҳужжатлар имзоланди. Биз Ислом Каримовнинг кўп томонлама тинчликни сақлаш кучларини барпо этишга тааллуқли таклифи туфайли музокараларни давом эттирдик. Ҳамдўстлик учун бу ҳаётий муҳимдир!».

Асқар Ақаев: «Кун тартиби аниқ белгилаб қўйилганига қарамай, у кенгайиб кетди. Бунда Ислом Каримов «айбдор». У қатъият билан барча давлат бошлиқларини жуда муҳим сиёсий ҳужжатни қабул қилишга ишонтира олди».

Нурсултон Назарбоев: «Учрашув аниқ натижалар берди. Биз муштарак бир фикрга келдик. Бунда ҳам кўп жиҳатдан Ўзбекистон Президентининг қатъияти намоён бўлди».

Леонид Кравчук: «Биз бир-биримизни тушуна бошладик».

Булар МДҲ давлат бошлиқларининг журналистлар билан учрашувда айтилган гапларидан олинди. Лекин шуниси қизиқки, учрашувда Ислом Каримовга бирорта ҳам савол берилмади. Ҳолбуки, учрашув иш тартибининг бузилишида Ислом Каримов «айбдор»лигини журналистлар билар эдилар.

ЎзА мухбири уйга қайтаётиб, самолётда Ўзбекистон Республикаси Президенти билан суҳбатлашди.

— Ислом Абдуғаниевич, муболаға қилмаймиз, лекин МДҲ кўп томонлама кучларини барпо этиш тўғрисидаги таклифингиз, назаримда, фақат сиёсатшунослар ва журналистлар орасида эмас, шу билан бирга давлат бошлиқлари орасида ҳам «довул» қўзғади. Бунга олдиндан тайёргарлик кўрганмидингиз ёки бадиҳами?

— Олмаота, Минск, Киев, Тошкент... давлат бошлиқларининг учрашувлари. Учрашув кетидан учрашув. Ҳар бир раҳбар ўз фикрини айтди, ўз йўлини ҳимоя қилди. Бу эса тушунарлидир. Мустақилликка эришилгач, ҳар бир давлат пировард натижада ўз манфаатларини ва мақсадларини кўзлайди, аммо умумий, умумбашарий қадриятлар ҳам бор!

Миллатлараро можаро, аниқроқ айтганда, Молдовадаги, бошқа минтақалардаги уруш, Тожикистонда одамларнинг ҳалок бўлиши... Жиноятчилик авж олмоқда, жамиятда ажралиш содир бўлмоқда. Сиёсий раҳбарлар эса жаҳоншумул муаммолар тўғрисида гаплашиб олиш учун тўпланишяпти. Хўш, инсон қаерда қолди... Ҳа, ҳозир жуда қийин. Нарх-наво ошиб бормоқда, энг зарур моллар, озиқ-овқат маҳсулотлари етишмаяпти. Лекин булар вақтинчалик. Энг даҳшатлиси шундаки, — одамларнинг ишончи қолмаяпти, қўли ишга бормаяпти. Ҳар қандай «қора кучлар» бундан фойдаланмоқдалар. Бу ҳолнинг давом этиши мумкин эмас. Шу сабабли МДҲ давлат бошлиқларининг учрашувида мен қатъий равишда: можароларнинг олдини оладиган восита зарур. Қонли воқеаларнинг авж олишига йўл қўймайдиган чинакам куч зарур. Ҳамдўстликнинг кўп миллатли кучлари ана шундай чинакам куч бўла олади, дедим. Очиғини айтаман: мустақил давлатларнинг раҳбарлари аввалига бу таклифни «совуқ» кутиб олдилар. Шу боисдан мен бу муаммони бир неча бор қатъият билан ўртага қўйишга мажбур бўлдим.

Биласизми, Олий даражадаги учрашувда айрим масалалар кўриб чиқилаётганда ҳар бир томоннинг далиллари ишонарли туюлади. Лекин бундай ёндашув ҳозир мақбул эмас. Барча масалаларни жамлаб олиш, иккинчи даражали масалаларни асосийларидан ажратиб ташлаш керак!

— «Президент-отел»даги мажлислар залига қайтайлик. Ельцин ҳам, Кравчук ҳам, Назарбоев ҳам, яъни МДҲ йирик давлатларининг раҳбарлари бу масалани ўртага қўйишмадими, кенгашнинг қатъий иш тартибини бузишмадими?

— Мустақил республикаларнинг раҳбарлари учун мен жавоб бермоқчи эмасман, лекин Ҳамдўстликда бундай вазиятнинг яна давом этиши мумкин эмас. Бир неча ой орқага қайтайлик. Ёдингизда бўлса, ўшанда мустақил республикалар раҳбарларидан айримлари: МДҲ — афсона, МДҲ — сунъий равишда тузилган Ҳамдўстликдир, деган эдилар. Мен бундай ёндашувларга қарши эдим. Тарихни қайтадан ёзиб чиқиш мумкин эмас. Бунинг устига тарихнинг ҳар бир саҳифасини халқларнинг бир неча авлодлари ёзишган.

Ҳозирги вақтда энг муҳими — қарама-қарши туришни тўхтатиш, тотувликка эришишдир. Бундан буён ҳам қон тўкилишига мутлақо йўл қўйиб бўлмайди! Ахир ғам, қасос туйғуси пировардида нафратни келтириб чиқаради. Ана ўшанда ҳеч қандай панд-насиҳат фойда қилмайди.

Одамлар қаерда яшамасинлар, — Молдовадами, Арманистондами, Озарбайжондами, — бир нарсага — ҳимоя қилинишларига ишончлари комил бўлиши керак. Бинобарин, бу масъулият сиёсатчилар зиммасига тушади. Москвадаги кенгашда мен келтирган далиллар мана шу. Яширмайман: бу масалани ҳал этишда менинг қатъий туришимни МДҲ давлатларининг раҳбарлари қўллаб-қувватлаганидан мамнунман. Баъзи бировлар мени гапга кўнмайдиган қайсар дейишлари мумкин. Эҳтимол, уларнинг гапи тўғридир. Менинг ҳаётий тажрибам ҳамиша ҳақиқатни гапириш кераклигини кўрсатиб турибди. Аччиқ, ачинарли бўлса ҳам ҳақиқатни гапириш керак! Майли у кўп одамларга ёқмасин, Аммо вақт ўтгандан сўнг сени тушуниб олишади, шугина эмас, қўллаб-қувватлашади. Бундай қилиш осон эмас, албатта. Бинобарин, мен тутган бу йўлимдан қайтмайман.

— Одатда кенг доирадаги газетхонлар ва телетомошабинлар мустақил давлатларнинг бошлиқлари тўпланадиган мажлислар зали эшиклари беркитиб қўйилса, у ерда нималар бўлганидан бехабар қоладилар. Москвада Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги хўжалик судининг ҳуқуқий мақоми тўғрисидаги ҳужжат имзоланди. Бу қандай суд, у нима билан шуғулланади?

— Биз сифат жиҳатидан янги, таъбир жоиз бўлса — маърифий даражага чиқмоқдамиз. Хўжалик суди қатъий ва холис ҳакам бўлиши керак. Биз бу билан янгилик кашф этганимиз йўқ. Европа ҳамжамияти худди шундай қоида асосида ишлаяпти.

— Армия масалалари эса... улар бир даста эдику?

— Тафсилотларига тўхталиб ўтирмайман. Энг муҳими чегаралар бор ва улар дахлсиз бўлиб қолаверади. МДҲ ҳудудига дахл этилишига йўл қўйиб бўлмайди. Шу сабабли биз Тожикистонда вужудга келган муаммоларга кўп вақтимизни сарфладик...

— Ҳамдўстликнинг кўп томонлама кучларини барпо этиш тўғрисидаги таклифингизга қайтайлик. Бу

(Давоми 2-бетда).

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ўнинчи сессияси тугади

Таассуротлар. Мулоҳазалар. Умидлар.

Ўзбекистонимизнинг бугунги куни янги рўзғор бўлиб, мустақил яшашга кўникаётган оилани эслатади. Мутеликда, тазйиқу исканжадаги ҳаётдан озодликка чиқишнинг ўзи бўлади, дейсизми? Нимаики лозим бўлса, ҳаммасига ўрганиш, кўникма ҳосил қилиш керак. Ишни энг аввало, ҳуқуқий давлат бунёд этиш, инсоний қадриятларни жойига қўйиш учун тегишли қонунлар мажмуини ишлаб чиқишдан бошлаш лозим.

Қонунлар — турмушни тартибга солади, ижтимоий-сиёсий ҳамда иқтисодий тараққиёт йўлларини белгилаб беради. Кишиларнинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилиб, масъулияту бурчларини англатади.

Олий Кенгаш сессияларида бундай қонунлар ишлаб чиқишга бўлган қизиқишнинг кучайганлиги боиси ҳам шундан. Парламентимизда қанча-дан-қанча ҳуқуқий ҳужжатлар ижро учун тавсия этилмади, дейсиз. Улар орасида бозор иқтисодиётини амалга оширишдан тортиб, тадбиркорликни кучайтириш, истеъмол бозори сероблигини таъминлаш, мустақиллик ва солиқ сиёсатини йўлга қўйишгача бўлган жабҳалардаги мажмуалар бор.

Аммо масалаларнинг кўплиги, ранг-баранг лойиҳаларнинг муҳокама этилиши жиҳатидан сўнгги сессия ниҳоятда характерлидир. Унда муҳокама қилинган қирқта масаланинг ярми қонун лойиҳалари ҳиссасига тўғри келади.

Халқ хўжалиги бозор иқтисодиётига ўтишида муҳим ўрин тутадиган қоидалардан бири биржалар фаолиятини ташкил қилишдир. Сир эмас, кейинги пайтда олди-сотди билан шуғулланадиган бундай ташкилотлар ёмғирдан кейин чиқадиган қўзиқориндек кўпайиб бораётир. Уларни мақтаб осмонга кўтарувчи эълонларнику қўяверинг. Хўш, амалда биржалар маҳсулотлар сероблиги, турмуш фаровонлигига олиб келаяптими? Нарх-навонинг осмону-фалакка чиқиб кетишидан муҳофазалашга уларнинг дахли бўляптими? Афсуски, бундай воситачи тижорат ташкилотлари ким ошди савдосини уюштиришдан нарига ўтмаяпти. Ўзимиз муҳтож бўлган молларнинг бошқа юртларга оқиб кетиши, аллакимларнинг чўнтакларини қаппайтиришга хизмат қилишига кўмаклашаётган воқеа-ҳодисалар анча. «Биржалар тўғрисида»ги қонуннинг қабул қилиниши ана шу каби қонунсизликлар, ғирромликларнинг олдини олишга хизмат қилади.

Озиқ-овқат маҳсулотларининг кўпайишида деҳқон хўжаликлари муҳим ўрин тутаётганлиги сир эмас. Ҳозир фақат Самарқанд вилоятида мингдан ортиқ шундай ижарачилар фаолият кўрсатиб турибди. Улар таннархи арзон маҳсулотлар тайёрлаш ташаббускори бўлиб майдонга чиқмоқдалар. Аммо мустақил ишлашга кўникаётган деҳқонларга тегишли ёрдам кўрсатилаяптими? Берилган ваъдалар қоғозда қолиб кетмаяптими? Таъмагирлик, ваъдабозлик барҳам топганми? Деҳқон хўжалиги тўғрисидаги қонуннинг кучга кириши ҳокимлар билан фермерлар ўртасидаги муносабатларга ойдинлик киритади.

Фарғоналик депутат Садирали Умаровнинг гапи ёдга келади, «Мустақилликнинг эълон қилинганлиги ишнинг бошланиши холос, — деди у. — Энг муҳими уни ривожлантиришда, авайлаб-асраб эъзозлашда, қадрига етишда».

Мустақилликни қанчалик мамнуният билан кутиб олганлигимиз ёдимизда. Шоирнинг шеърию, ишчининг ҳаётида ҳам истиқлол бош мавзуга айланди. Газета-ю, радио ва телевизорларда қанча-қанча эшиттириш ва кўрсатувлар бағишланган эди унга. Албатта, бу масаланинг умумий жиҳатлари. Муҳими, мустақилликнинг машаққатларига чидаб уни мустаҳкамлаш зарур. Бунинг учун Қуролли Кучларни тузиш, ҳарбий хизматчиларнинг мақоми, уларнинг ижтимоий ва ҳуқуқий ҳимояси қандай бўлишини белгилаш, ҳарбий мажбурият ва ҳарбий хизмат қандай кечиши кераклигига аниқлик киритиш, муқобил хизмат қандай йўлга қўйилиши ҳақида аниқ бир фикрга келиш лозим эди. Қолаверса, озод юрт аскарлари қасамёди матнини аниқлаш ҳам керак. Ана шу масалалар ҳақидаги қонун лойиҳалари табиийки алоҳида қизиқиш билан муҳокама қилинди. Бу йўналишдаги қизғин баҳс ва мунозараларда ҳам ноиблар фаоллик кўрсатдилар.

Сессия иш жараёни бир хил кечди, деб айтиш қийин. Унда ҳиссиётларнинг жунбушга келиши ҳам, мулоқотларнинг секинлашуви ҳам кўзга ташланиб турди. Баъзи лойиҳа мажмуаларига осонгина қонун ваколати берилган бўлса, айримлари бандма-банд муҳокама этиб чиқилди.

Айрим ҳуқуқий ҳужжатлар ноибларнинг эътиборини тортмагандек таассурот уйғотди. Автомобиль йўллари, дипломатия даражалари ва мартабаларини белгилаш каби ҳужжатлар осонгина тасдиғини топди. Албатта бунда кун тартибидаги ҳужжатларнинг газетада эълон қилинганлиги, умумхалқ муҳокамасидан ўтказиб қайтадан ишлаб чиқилганлигини ҳисобга олмаслик мумкин эмас. Энг муҳими сессияда босиқлик, масалаларни оқилона ҳал қилишга бўлган интилиш кўзга ташланиб турди. Зотан, одиллик, холисликкина ўлкада барқарорликни сақлаб туришга ёрдам бериши мумкин. Барқарорлик эса шак-шубҳасиз республикамиз фуқаролари учун катта бойликдир.

Ҳаётий қонунлар қабул қилинди. Истиқболимизда унинг ўрни бўлиши табиий. Аммо қонунни қабул қилиш, бу — ишнинг бошланиши холос. Гап унинг ижросини таъминлаш, фаолиятини йўлга қўйишдадир.

С. МУҲИДДИНОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• *ТААССУРОТ*

ИШНИНГ АВВАЛИ — ҚОНУН

МИЛЛИЙ АРМИЯГА ҚОНУНИЙ ЙЎЛ ОЧИЛДИ

дейди Ғиждувон райони марказий касалхонаси бош врачи, Ўзбекистон Республикаси халқ депутати Шавкат Нарзиев

Ўзбекистон давлат мустақиллигига эришгандан сўнг ўтаётган сессиялар мазмун-моҳияти тубдан ўзгарди. Кун тартибига киритилаётган қонуни лойиҳалари ва турли масалалар бир-биридан ўткир ва мураккабдир. Буларнинг барчаси тезроқ давлат мустақиллигини қонуний асосда мустаҳкамлашга қаратилган. Шундан бўлса керак айрим масалалар муҳокамаси чоғида шошма-шошарликка йўл қўйилмоқдаки, бу — ёш давлатнинг ҳали муайян тажрибага эга бўлмаган парламенти учун кечиримлидир. Энди куни кеча ўз ишини якунлаган X сессия ҳақида гапирадиган бўлсам, мустақил давлатнинг энг муҳим атрибути ҳисобланган «Давлат герби», «Фуқаролик тўғрисида»ги ва ҳарбий-мудофаа ишлари бўйича қонунларнинг қабул қилиниши ҳал қилувчи аҳамият касб этди. Айниқса ҳарбий қурилиш масалаларига оид қарорлар қабул қилиниши ҳамон улуғ давлатчилик васвасасидан қутилолмаётган баъзи «жанговар» генералларга муносиб зарба бўлди.

Эндиликда ана шу қонунларни оғишмай амалга ошириш, Ўзбекистоннинг мудофаа қобилиятини янада мустаҳкамлаш ҳар бир фуқаронинг муқаддас бурчига айланмоғи шарт. Шу нуқтаи назардан олиб қаралганда мазкур сессия республикамиз тарихида мустақил миллий армия тузишга қонуний йўл очиб берган анжуман сифатида қолади.

• *Сессия залидан*

Шундай дақиқалар бўлди-ки...

Республикамизда ўтадиган олий даражадаги анжуманларнинг ойнаи жаҳон орқали сифатли ва қизиқарли кўрсатилишида операторларнинг ҳам хизматлари катта ва масъулиятли эканлигини кўпчилик билавермайди. Ўзбекистон телерадиокомпаниясининг бош оператори Марат Муслимовни жумҳуриятимиз парламентининг ўнинчи сессияси қизғин давом этаётган бир пайтда саволга тутдик.

— Марат ака, адашмасам, бўлиб ўтаётган барча сессияларни ёритишда сиз албатта қатнашасиз... Умуман, бундай нозик йиғинларда қачондан бери иштирок этасиз!

— Деярли йигирма беш йилдан буён. Хотирам алдамаса, Ўзкомпартиянинг ўн олтинчи съездидан бошлаган эдим...

— Ўша пайтдаги йиғилишлардан ҳозиргиларининг фарқи борми! Бўлса нимада!

— Бор. Ҳар ҳолда минбардан фикр билдирадиган депутатлар кўпайди. Биз ҳам ўзимиз истаган ҳолатларни кўрсатишга ҳаракат қиламиз.

— Илгарилари-чи!

— Турғунлик йилларининг депутатлари қимирламай ёки ухлаб ўтираверишарди.

— Ҳозир ҳам учрайдику, бундайлар...

— Учрайди бироқ камдан-кам. Бунга имкониятлари ҳам йўқ. Чунки масалаларга албатта муносабат билдиришлари шарт. Қолаверса операторларгаям демократия берилган, кўрсатиб юборaверамиз.

— Ухлаб ўтирган депутатни кўрсатганингиз учун ҳеч танбеҳ эшитганмисиз!

— Мен эшитмаганман-у, аммо режиссёрлар билан шундай воқеалар бўлган.

— Таъқиқлар ҳамон борми! Умуман ўзингиз истаган ҳолатни кўрсата оласизми!

— Таъқиқлару йўға, бироқ ўзимиз истаган барча ҳолатларни тўлиқ кўрсата оламиз деб айтолмаймиз. Тасвирни оператор тавсия қилади. Чунки у бутун зални камерадан ташқари кўзи билан ҳам кузатади. Режиссёрлар эса фақат биз тавсия

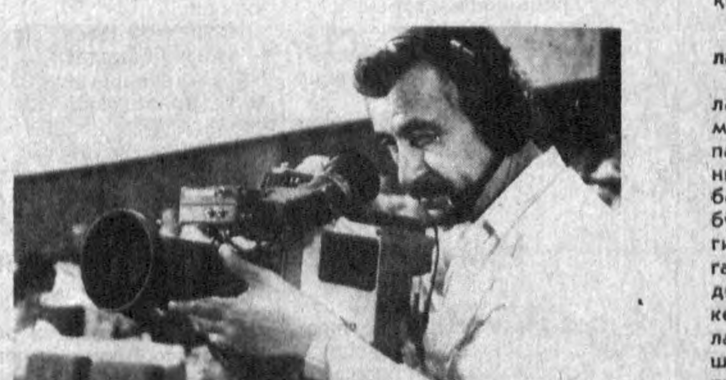

қилган ё ўзи сўраган жой, ҳолатнигина кузатади, холос. Аммо биз тавсия қилган тасвирларнинг қайси жойини эфирга бериш — қайси жойини бермаслик режиссёрнинг иши.

— Шу кунги ишингиздан қониқасизми! Сизга қолса қандай ишлаган бўлардингиз!

— Ишимнинг бугунги сифатидан қониқмайман. Ихтиёр менда бўлса, ҳамма кўрсатувларни тўғридан-тўғри эфирга узатардим. Телеоператор ана шунда яйрайди. Биз олаверганимиз билан ким билади, қайси кадрни қолдириб, қайси жойини қирқиб ташлашади.

— Изтироб чекадиган пайтларингиз ҳам бўладими!

— Бўлганда қандай? Масалан, ниҳоятда муҳим масала муҳокама қилинаётган бир пайтда кўпинча депутатларнинг лоқайдлиги менга азоб беради. Шундай пайтлар бўладики, «Хў, худо хайрингизни бергур турмайсизми, гапирмайсизми, фикр билдирмайсизми», деб юборгинг келади. Айниқса аёл депутатларимиз кўпинча жим. Мана шу ўнинчи сессияни олайлик, аёллардан деярли ҳеч ким гапирмаса-я...

— Ишингларга кимлар ва нималар халақит беради!

— Кўпроқ фотомухбирлар. Баъзан объектни ўраб олишади ёки тўсиб қўйишади. Телевизорда кўриниш учун ҳадеб телекамера рўпарасида ўралашаверадиганлари ҳам йўқ эмас. Залдаги фотомухбирлар орасида сессияга мутлақо алоқасизлариям бор.

— Залнинг безатилишида қандай ютуқ ва камчиликлар бор!

— Бизникидай зўр безатилган зал собиқ Иттифоқнинг бирорта республикасида, ҳатто Россияда ҳам йўқ. Бироқ жойидан сўзлаётган депутатни излаб, тополмай ҳалак бўламиз.

— Кўнглингизга олмасангиз бир нарсани сўрасам: яқинда вақтли нашрлардан бирида босилган карикатурага кўзим тушиб қолди, унда бир телеоператорга бизниям бир кўрсатиб қўйинг, деб иккита юзталикни узатиб тургани тасвирланган. Ҳаётдаям шундай узун-қулоқ гаплар юради... Бунда қанчалик асос бор!

— Гапингизга тушундим. Афсуски, иш фаолиятимизда шундай таклифларга ҳам дуч келамиз. Оператор йигитларимиз кўпинча «фалончилар шунақа қилишаяпти» деб хафа бўлиб келишади. Начора, ҳаётда ҳар хил одамлар бор. Ҳаммага инсоф берсин, ишқилиб.

— Ҳозир мана шу сессияни кўрсатиш учун телестудиядан неча киши иштирок этаяпти!

— Оператор — яъни тасвирга туширувчиларнинг ўзи саккиз киши. Умуман, олганда ҳозир телестудиядан энг камида 50 киши шу иш билан андармон.

— Ишларингизга муваффақият тилаймиз, раҳмат.

Суҳбатдош:
А. БОЙҚЎЗИЕВ.

Вазирлар маҳкамасида

Хабар бериб ўтилганидек, 6 июль куни Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг мажлиси бўлди. Унда вазирликлар ва идораларнинг, концернлар, уюшмалар ва банкларнинг раҳбарлари қатнашдилар. Мажлисни Ўзбекистон Республикаси Бош вазири А. Муталов бошқарди.

Мажлисда Туркия Республикаси томонидан ажратилган кредитлардан фойдаланиш ва хизмат кўрсатиш чоралари тўғрисидаги масала муҳокама қилинди. Ушбу масала юзасидан Ўзбекистон Республикаси ташқи иқтисодий алоқалар вазири Ў. Т. Султонов ва Ўзбекистон Республикаси ташқи иқтисодий фаолият миллий банки бошқаруви раиси Р. С. Азимов маъруза қилдилар.

Ўзбекистон Республикаси билан Туркия Республикаси раҳбарлари ўртасидаги аҳдлашувга мувофиқ Туркиядан қарзга 2 миллион тонна дон, 250 минг тонна шакар, дори-дармон, халқ истеъмол моллари, ҳаммаси бўлиб 595 миллион долларлик маҳсулот сотиб олиш тўғрисида битим имзоланди. Бу қарз уч йил мобайнида қайтарилиши керак.

Туркия Республикаси ажратган қарз ҳисобидан Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги дон ва шакар харид қилиш юзасидан шартномалар имзолади. Ўзбекистон Республикаси ташқи иқтисодий фаолият миллий банки билан Туркэкзимбанк ўртасида 250 миллион доллар миқдорида кредит битими тузилди.

Бу кредитларнинг республика учун иқтисодий аҳамияти ҳақида, Ўзбекистон мустақил давлат сифатида умумжаҳон қонунларига қатъий риоя этаётгани, бу соҳада республика ҳукумати катта иш олиб бораётгани таъкидланди. Туркия Республикаси кредитларидан самарали фойдаланиш ва уларни ўз вақтида қайтариш масалаларига асосий эътибор қаратилди.

— Бу кредит Ўзбекистон мустақил давлат бўлгандан буёнги биринчи кредитдир, — деди А. Муталов. — Кредит қарз демакдир. Бунга масъулият билан ёндашишимиз керак. Биз ҳаммамиз ана шу қарзни узиш йўлларини излашимиз даркор.

Туркия Республикаси кредитларидан фойдаланиш стратегияси ҳақида, валютага олиб келинган молларга нарх-наво белгилаш, бу борада хорижий давлатлар тажрибасини қунт билан ўрганиш, улардан мақсадга мувофиқ фойдаланиш лозимлиги қайд этилди.

Ўзбекистон маҳсулотларини дунё бозорига олиб чиқиш масаласига алоҳида аҳамият берилди. Ана шу маҳсулотларни четга чиқариш учун кенг йўл очиш зарур. Айниқса ҳозирги пишиқчилик даврида ўлкамиз боғ-роғларида етиштирилаётган ноз-неъматларни жуда бўлмаса тажриба сифатида хорижий мамлакатларга жўнатиш керак. Мажлисда ана шу маҳсулотларни қайта ишлашга мўлжалланган янги технологиялар яратиш масаласига ҳам эътибор жалб қилинди.

Вазирлар маҳкамасининг мажлисида 1992 йилда давлат эҳтиёжлари учун маҳсулот етказиб бериш тўғрисидаги масала ҳам муҳокама этилди. Мазкур масала хусусида Ўзбекистоннинг тараққиёт истиқболини белгилаш комитети раиси вазифасини бажарувчи В. И. Сааковнинг маърузаси ҳамда «Ўзшартномасавдо» уюшмаси раиси Т. Я. Шариповнинг қўшимча маърузаси тингланди.

Муҳокама этилган масалалар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

[ЎзА].

«ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ЯНГИ ДАВЛАТ ГЕРБИ ҲАҚИДА»
МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАР, ТИЛ ВА МАДАНИЯТ КОМИТЕТИНИНГ РАИСИ

ПИРИМҚУЛ ҚОДИРОВ МАЪРУЗАСИ

Азиз элдошлар!

Муҳтарам халқ ноиблари!

Шу йилнинг бошида қизғин мунозаралардан сўнг Ўзбекистон Республикасининг янги миллий байроғини қабул қилганимиз ёдингизда бор. Орадан ўтган олти ой давомида мустақил Ўзбекистоннинг гўзал рамзига айланган бу байроқ дунёни айланиб чиқди. Президентимиз билан бу байроқ Туркия, Финляндия, Хитой ва Индонезияга сафар қилди.

Байроғимиз халқимизнинг қалбининг, тарихининг жозибали рамзи сифатида ўз сафарини мана шу залдан бошлаб, биринчи марта уни Тошкент шамоли ҳилпиратган эди. Энди бу байроқни Абдулла Орипов, Ҳалима Худойбердиева каби шоирларимиз миллий ифтихор туйғуси билан шеърга солиб куйлаётганига кўпчилигингиз гувоҳсиз.

Бу муқаддимадан мақсад — ҳаётда давлат рамзлари қанчалик муҳим аҳамият касб этишини сизга эслатишдир. Байроқ қаторида турадиган энг муҳим давлат рамзларидан яна бири, бу давлат тамғасидир.

Биз ҳозир тақдим этаётган Давлат тамғасининг лойиҳаси ҳам бир йилдан буён олиб борилаётган ижодий изланишлар натижасида майдонга келди. Худди байроқ танловидаги каби, бу ерда ҳам академиямизнинг президенти Маҳмуд Салоҳиддинов бошлиқ эксперт комиссияси бизнинг фан ва маданият қўмиталаримиз билан ҳамкорликда иш

(Давоми 2-бетда).

Памела Гарриман Хоним — АҚШ Миллий демократик комитетининг аъзоси, Атлантика кенгаши раисининг ўринбосари, таниқли Америка дипломати, Америка Қўшма Штатларининг Совет Иттифоқидаги собиқ элчиси А. Гарриманнинг рафиқаси. У «Вашингтон Пост» газетасида эълон қилган мақоласида ҳозирги пайтда Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигида юз бераётган воқеаларга, бу ердаги сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий вазиятга ўзига хос назар ташлайди.

Муштарийлар эътиборига шу мақолани кўчириб босиб ҳавола этмоқдамиз.

Памела ГАРРИМАН

МОСКВА ОРҚАЛИ НАЗАР

Собиқ СССРдаги энг қизиқ воқеалар Россиядан ташқарида юз бермоқда.

Б. Ельциннинг яқинда АҚШга ташрифи ва Молдовадаги воқеалар америкаликларга уларнинг собиқ СССР тўғрисидаги тасаввурлари тўла эмаслигини кўрсатди.

Америка дипломатияси ўзининг собиқ энг катта душмани билан муносабатларда катта ютуқларга эришди: Б. Ельциннинг АҚШ конгрессидаги коммунизмга қарши қаратилган нутқи ҳамда ядро қуролини назорат қилиш масаласида ён босиши шундан далолат бермоқда. Ниҳоят, биз «Россия» билан «Совет Иттифоқи»ни адаштирмасликни тўғри тушуниб олдик, бинобарин бу ўзгариш барча замонлардаги буюк ўзгартирувчи тинч инқилоблардан бирининг рамзидир.

Бироқ 130 миллион аҳолиси, улкан муаммолари ва жуда катта ресурслари бўлган бошқа 14 та мустақил давлат эътибордан четда қолмоқда. Улар Россия эмас, Россия бўлишни хоҳламайдилар ҳам. Улардан энг каттаси — Украина, Молдова, Қрим масалаларида, молия масаласи Москва билан етарли даражада мувофиқлаштирилмаганида ҳамда Москвада Украина мустақиллигини тугатишни хоҳлайдиган кучлар мавжуд, деб шубҳаланиб эҳтимол тутилган можаронинг ўткир дами устида турибди.

Мен Россиядан ажралиш туйғусини яқинда собиқ СССРга борган пайтимда ҳис этдим.

Москва қиёфаси ачинарли: ҳаммаёқ ифлос, қаровсиз, ташландиқ аҳволда. Бу ерда озиқ-овқат маҳсулотлари тақчиллигидан кўра харид қобилиятининг етишмаслиги кўпроқ сезилмоқда. Бозорларда мева ва сабзавотлар, ҳатто Колумбиядан келтирилган бананлар бор. Пенсионерлар эса ойига 500—900 сўм пул олишади, чайқов нархида бу 5-9 америка долларига тенг. Ёшлар ҳамма жойда эски буюмларни сотишяпти.

Коммунизм ҳали бутунлай барбод бўлгани йўқ, бинобарин собиқ СССРдаги воқеаларга биз фақат ёки асосан Москва назари орқали қарамаслигимиз керак. Советларнинг мустаҳкам пойдевори лиқиллаб қолди, бу минтақага бизнинг яхлит ёндошувимиз ҳам худди шу тарзда ўзгариши керак.

Ўзгаришларни янги давлатлардан хоҳлаганингизда кўришингиз ва ҳис этишингиз мумкин. Биз сафаримизнинг навбатдаги манзили — Ўзбекистонда буни кўриб, ҳис этдик. Москвадан Тошкентга тўрт соат учиб, Европа билан Осиёни ажратиб турган довондан ўтгандек бўлдик: улар руҳий жиҳатдан ҳам, ташқи кўриниши жиҳатидан ҳам бир-бирига мутлақо ўхшамайди.

Тошкентда улкан ғайрат-ҳаракатни ва ҳатто Совет Иттифоқидан озод бўлгандан кейин пайдо бўлган келажакка ишончни ҳис этиш мумкин. Ўзбекистонда яқин 20 йил ичида аҳолининг икки баравар кўпайиши кутилмоқда. Бу ерда аҳолининг ўсиши собиқ совет иттифоқи аҳолисининг ўсишига нисбатан уч баравар кўплиги кўзга ташланяпти: республика олтин, нефть ва пахта заҳираларига бой ўлка. Президент Каримов бизга бундай деди: «Яқин вақтларгача бу заҳиралар халққа хизмат қилган эмас. Улар фақат марказга, фақат Москвага хизмат қиларди. Мен молия вазири бўлган пайтимда (советлар даврида) бизда қанча олтин қазиб олинишини ҳам билмас эдим. Аммо биз ҳозир ҳам асосан хом-ашё етиштиряпмиз, бизда қайта ишловчи корхоналар йўқ».

Президент хорижий сармоялар, фойда келтириши мумкин бўлган сармоялар олишга ҳаракат қилмоқда — Ўзбекистон эса техникавий мададга, транспорт соҳасига, асосан пулга эмас, балки эркин ишбилармонлик тажрибасига, атроф муҳитни тозалашга ва замонавий таълимга муҳтождир.

Афсонавий Самарқанд шаҳри, Ўзбекистонда бўлиб, аслида Ўзбекистон аҳолиси Ислом динида, расмий кишилар Ўзбекистоннинг Эрон моделини эмас, балки Туркия моделини афзал кўраётганини таъкидламоқдалар. Айни пайтда улар, наҳотки бундан АҚШ манфаатдор бўлмаса, — деб сўрамоқдалар. Шунингдек улар Ўзбекистон тўғрисидаги хабарларнинг жуда кўпи Москва учун мақбул бўлган нуқтаи назардан ёритиляпти, деб норозилик билдирмоқдалар. Президент Каримов ҳам бундай хабарлардан норозилигини айтган эди.

Бу норозиликлар Москвадан 500 миля масофада — Киевда шиддатли тус олди, бу ерда одамлар бевосита хавф-хатарни ҳис этмоқдалар. Америка ҳозиргача Москва тўғрисидаги мияга ўрнашиб қолган ғоя билан юрипти. Ўтган йили Президент Буш Совет Республикаларини мустақилликка эришиш учун саъй-ҳаракат қилмасликка даъват этганини Киевда унутишгани йўқ. Кўпчилик украинлар Ельцинни қўллаб-қувватлашмоқда ва у муваффақият қозониши мумкин, деб биладилар. Лекин унинг Вице-Президенти Александр Руцкойдан ташвишланмоқдалар, Вице-Президент Украинага нисбатан тажовузкорлик йўлини тутмоқда.

Украиналик ҳарбийларнинг, миллатпарварларнинг, собиқ партия ходимларининг даъвати Россиянинг дўқ-пўписасига уларнинг жавоби бўлди. Улар Россиянинг нафсониятига қарши ҳарбий ҳимоя воситаси сифатида бўлмаса ҳам, сиёсий ҳимоя воситаси сифатида Украинада Совет ядро қуролини сақлаб туришни талаб қилишга ҳам тайёрдирлар.

Бу тангликни бартараф этишдан АҚШ ва бутун дунё манфаатдор. Руслар барча янги давлатларда майда миллат сифатида яшашмоқда. Лекин биз 75 йил давомида Москва талаб келган мамлакатларнинг хатти-ҳаракатларини тушунишимиз лозим ва тушунишимиз керак. Лекин уларнинг ўзларига қийин бўлади. Улар иқтисодий жиҳатдан Россияга муҳтождирлар. Россия эса уларга муҳтож. Лекин янги давлатлар Россиянинг устивор бўлишга уринишларига бутун чоралар билан, ҳатто бунинг учун иқтисодий зарар эвазига бўлса ҳам, қарши ҳаракат қилаверадилар.

Мувозанатни англашда Америка дипломатиясининг аҳамияти жуда муҳимдир. Биз фақат бир нуқтаи назардан эмас, балки манзарани бутунлай қамраб оладиган ташқи сиёсатни ишлаб чиқа оламиз.

Собиқ СССРнинг катта қисми ҳеч бўлмаса ҳозирги пайтда Россияга нисбатан яхшироқ иқтисодий истиқболга эга. Улар бевосита ёрдамга унчалик муҳтож эмаслар, бунинг ўрнига уларга техникавий ёрдам ва сармоя зарур. Улар ташқи дунёга Москва орқали эмас, балки ўзлари чиқишни ўрганишлари керак. Илгари улар бу ишлар билан шуғулланмаганлар: улар АҚШ билан яқинлашишга ҳаракат қилмоқдалар.

Европа ва Осиёдаги улкан макон билан фақат Москва орқали иш олиб бориш биз учун нодонлик ва хатарли бўлур эди. Фақат Бонн орқали Европа билан ёки Буэнос-Айрес орқали Жанубий Америка билан иш олиб борармидик? Янги давлатларни дипломатия йўли билан тан олдик, аммо бу шунчаки бир эҳтиром бўлиб қолмаслиги керак. Россия Федерацияси билан муносабатларимизни тартибга солишни давом эттирар эканмиз, собиқ Совет Иттифоқининг қолган қисмини ҳам тан оладиган пайт келди.

«Вашингтон Пост», 1992 йил, 26 июнь.

«Ё ЎЛИМ, Ё БОЗОР!»

● «ТУРКИЯ БИЗГА — 595 МИЛЛИОН ДОЛЛАР КРЕДИТ АЖРАТДИ.
ЯНА — 1 МИЛЛИАРД ДОЛЛАР АЖРАТМОҚЧИ
● ИСПАНИЯ — 1 МИЛЛИАРД ДОЛЛАР,
● АНГЛИЯ — 700 МИЛЛИОН ДОЛЛАР,
● ГЕРМАНИЯ — 500 МИЛЛИОН ДОЛЛАР КРЕДИТ АЖРАТДИ.
● БУ КРЕДИТЛАРНИНГ КАТТА ҚИСМИГА ЎЗБЕКИСТОНГА ЭНГ ИЛҒОР ТЕХНОЛОГИЯЛАР КЕЛТИРАМИЗ».

(Ислом Каримовнинг XII чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг X сессиясида сўзлаган нутқидан).

Ўзбекистонни иқтисодий инқироздан олиб чиқиш, бозор иқтисодиёти асосида уни индустриал тараққий этган давлатлар даражасига кўтариш шу кунда республика раҳбарияти олдида турган энг долзарб вазифалардан биридир. Бунинг жиддийлигини тасаввур қилиш учун Туркия иқтисодий мўъжизасининг асосчиларидан бири, Туркия Президенти Турғут Озалнинг бир гапини эслаш лозим деб ҳисоблаймиз. Бундан 12 йил муқаддам Туркия ҳам Ўзбекистондек оғир шароитда бўлган пайтларда у: «Ё бозор, ё ўлим!» деган шиор билан чиққан эди.

Бизнинг иқтисодчиларимиз ҳам Ўзбекистоннинг турли ривожланиш йўлларини тавсия этмоқдалар. Ҳар бир дастурнинг муҳим томонларини қайд қилган ҳолда, бир мавзу устида алоҳида тўхтаб ўтмоқчи эдик. Шуни таъкидлаб ўтиш керакки, биз қайси йўлдан бормайлик бу муҳим тадбирни четлаб ўта олмаймиз, у ҳам бўлса, ишлаб чиқаришга янги замонавий технологияларни жорий этиш масаласидир.

Маълумки, ривожланаётган мамлакат тараққиёти суръати шу давлатнинг янги технологияларни сотиб олишга қанча маблағ ажратаётгани билан белгиланади. Хўш, шундай экан, бу масалага Ўзбекистонда қандай аҳамият берилмоқда? Республика бюджети камомади шароитида бунинг қандай имкониятлари топилмоқда?

Куни кеча республикамизга иқтисодиёт соҳасидаги Нобель мукофотининг лауреати, Корея Республикасидаги «ДЭУ» корпорациясининг Президенти Ким У Жун келиб кетди. Ўзаро келишув асосида Корея корпорацияси 100 миллион доллар ва Ўзбекистон ҳукумати 100 миллион доллар маблағ ажратиб, Асакада уч турдаги енгил машиналар ишлаб чиқарувчи автомобиль заводи қуришга қарор қилинди. Корея корпорацияси раҳбарининг ваъдасига биноан келгуси йилнинг охирига бориб Асака заводи конвейеридан дастлабки машиналар туша бошлайди.

Замонавий фан ва техника ютуқларини ўзида мужассамлаштирган янги технология кам меҳнат ва хом-ашё сарф қилган ҳолда жаҳон бозорига рақобат қилаоладиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш имконини беради. Юксак талабларга жавоб берадиган турли-туман маҳсулотларни дўкон пештахталарига қалаб ташлайди.

Бу гал биз республика машинасозлик корхоналари тизимида янги технологияларни ишлаб чиқаришга жорий этишга бағишланган мавзу устида бироз тўхталиб ўтмоқчимиз.

Табиий бойликлар тобора камайиб бораётган ҳозирги даврда ҳар бир халқнинг турмуш даражаси ёқилғи тежайдиган, чиқитсиз технологияларни қанчалик кенг жорий этилганлиги, ишлаб чиқарилаётган ялпи маҳсулот таркибида тайёр буюмларнинг миқдори қанчалиги билан боғлиқдир. Ўзбекистон шароитида бу кўрсаткич замонавий технологияларда ишлайдиган кўплаб кичик корхоналарнинг сони билан ҳам белгиланади.

Шу даврга қадар биз катта-катта иншоотлар қурсак, йирик корхоналар барпо этсак, улкан машиналар ишлаб чиқарсак, башарий муаммоларни ҳал қилсак бўлгани, қолганлари ўз-ўзидан ҳал бўлаверади, деб ҳисобладик. Улкан заводларни қурдик, миллион-миллион гектар ерларни ўзлаштирдик, катта-катта чорвачилик комплекслари барпо этдик.

Лекин миллион гектар ерлар шахсий томорқадан 2—3 баравар кам ҳосил берди, экологик экспертизадан ўтмаган йирик корхоналар ер, сув, ҳавони заҳарлади, айрим чорва комплексларидаги сигирлар эчкидан ҳам кам сут берди, озуқа танқислигидан вазнига етмаган моллар гўштга топширилди.

Ваҳоланки, оилага 25 сотих ер, молига бироз ем бериш, кичик техник мосламалар ишлаб чиқаришга иккинчи даражали иш деб қаралди. Йўқ, асло ундай эмас экан. Ахир буюк Американи кичик фермер хўжаликлари боқмоқда-ку. Мана, бизда ҳам бундай ишларга энди эътибор берила бошланди.

Тошкент трактор заводида йилига 2 минг дона кичик трактор ишлаб чиқариш қувватига эга бўлган цех барпо этилмоқда. Уларга Хитой Халқ Республикасидан келтириладиган кичик двигателлар ўрнатилади. Бу тадбир — бутун Ўзбекистон ва Ўрта Осиё ҳудудидаги фермерлар ва шахсий хўжаликларни томорқаларда ишлайдиган кичик тракторлар билан таъминлаш имконини беради.

Ўзбекистоннинг имкониятлари кўп. Яқин-яқинларда дунёдаги энг йирик юк ташувчи самолётлар ишлаб чиқарган Тошкент самолётсозлик ишлаб чиқариш бирлашмаси бизнесменлар, ишбилармонлар, тадбиркорлар учун 5—6 кишилик кичик самолётлар ишлаб чиқара олмайди, дейсизми! Ёки 100—120 от кучи қувватли двигателлар ишлаб чиқарадиган Тошкент мотор заводида кичик двигателлар ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш мумкин эмасми?!

Маълумки, Ўзбекистонда 550—600 минг тонна шоли етиштирилади. Унинг пояси далада чириб кетади, ёқиб юборилади. Айни бир пайтда қўшни Синцзян уйғур автоном районида шолипоядан ажойиб Хитой қоғозлари тайёрланмоқда. Биз эса 70 йилдан буён рус ўрмони қоғозига қараб қолганмиз. Қоғоз нархи осмонга кўтарилгандан сўнг бизда бутун бошли газеталар чиқмай, китоблар чоп этилмай, журналист, матбаачилар ишсиз қолмоқда. Ваҳоланки, шолипоядан целлюлоза олиш корхонаси қурилганда ҳам ўзимизни қоғоз билан таъминлар эдик, ҳам қўшимча иш жойлари пайдо бўлар эди. Бу шунчаки гап эмас. Тошкентдаги химия технологияси илмий-тадқиқот институтида жаҳон амалиётида қиёси бўлмаган микрокристалли целлюлоза ишлаб чиқарувчи янги замонавий технология яратилди. Бу ишлаб чиқаришга жорий этилса, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигида биринчи бўлиб шундай юқори сифатли қоғоз берадиган қимматли хом-ашё ишлаб чиқариш йўлга қўйилади.

Ўзбекистон катта илмий-интеллектуал имкониятларга эга. Яратилаётган кашфиётлар ҳам кўп. Масалан, Тошкентдаги «Фотон» ишлаб чиқариш бирлашмасида диод кристалларни тайёрлашда ҳамда интеграл схема ғилофларига тилло суви юритишда қўлланадиган янги усул маҳсулотнинг сифат кўрсаткичларига мутлақо таъсир қилмаган ҳолда йилига қарийб 300 килограмм соф олтинни тежаш имконини беради.

Республика пойтахтидаги «Зенит» заводида эса Хитойдан келган мутахассислар билан биргаликда замонавий рангли телевизорлар йиғувчи линия ишга туширилди ва дастлабки 250 та телевизор ишлаб чиқарилди.

«Ўрта Осиё кабель» ишлаб чиқариш бирлашмасида кабель маҳсулотлари чиқитини қайта ишлаш бўйича жорий этилган америкаликлар технологияси корхонанинг рангли металлга бўлган эҳтиёжини қондириш имконини берди. «Эльбор» бирлашмасида ташкил этилаётган қўшма корхоналарда эса сунъий олмосдан ясалган темир йўнувчи асбобларнинг фойдаланиш муддатини 3 — 5 баравар оширадиган турини ишлаб чиқариш мўлжалланмоқда.

Қарабсизки, имкониятимиз ҳам бор, мутахассисларимизнинг ақл-заковати ҳам етарли, тадбирий-ташкилий ишларни жонлантириб юборсак, бозор иқтисодиётининг кенг ва равон йўлига чиқиб оламиз ва ҳаётимиз бугунгидан анча енгиллашиб қолади. Бунга ишонч ва иштиёқ катта.

Шу йилнинг иккинчи ярмида республика ҳукумати тадбирларига кўра жами 5 миллион 200 минг долларлик (эътибор беринг, ишлаб чиқариладиган маҳсулотимиз Америка долларида ҳисобланмоқда) ҳамда 325 миллион сўмлик 35 та тадбирни жорий этиш мўлжаллаб қўйилган. Бу тадбирларда ишчиларнинг меҳнат шароитларини яхшилайдиган, атроф-муҳитни муҳофаза қиладиган экологик тоза технологиялардан тортиб ёқилғи ва хом-ашё тежайдиган, сиз билан биз учун ниҳоятда зарур бўлган энг замонавий буюмлар ишлаб чиқарувчи технологиялар ҳам кўзда тутилган.

Ўзбекистон Бош вазири ҳузуридаги матбуот шўъбаси

ПИРИМҚУЛ ҚОДИРОВ МАЪРУЗАСИ

(Боши 1-бетда).

олиб борди. Бу ишда ҳам халқимиз вакиллари катта фаоллик кўрсатиб, бизга юзлаб хатлар, таклифлар, эскиз шаклидаги ўз вариантларини юбориб турдилар. Давлат тамғаси бобида халқимиз тарихида минг йиллар давомида тўпланган бой тажрибага ва яхши анъаналарга алоҳида эътибор берилди. Шунинг ҳаммаси биргаликда ўтган IX сессияда Бахт қуши — Хумо тасвирланган лойиҳани асос қилиб олишга ва уни депутатларимиз ҳамда жамоатчилигимизнинг энг яхши тилак ва таклифлари асосида такомиллаштиришга имкон берди.

Биз икки муқобил вариант шаклида тақдим этаётган лойиҳанинг тарихий ва миллий асослари сизларга тарқатилган газета мақоласида ёзилган. Хумо ўзбек халқи эртакларида инсонга бахт келтирувчи, уни бало-қазодан қутқарувчи олийжаноб қуш сифатида кўрсатилган. Улуғ бобомиз Алишер Навоий Хумони табиатдаги жонзодларнинг инсонга энг меҳрибони деб таърифлаган. Хумо аслида «Авесто» тарихи билан боғлиқ бўлгани учун унинг ватани бизнинг Амударё бўйлари ҳисобланади. Демак, жуғрофий, табиий ва тарихий жиҳатдан ҳам Бахт қуши — Хумони ўзбек халқининг бошқа қўшни халқлар билан бирга баҳам кўрадиган қадрияти деб аташга ҳамма асослар бор.

Давлат тамғасининг рамзлари ҳақида машҳур олимларимиз М. Салоҳиддинов, А. Асқаров, Б. Аҳмедов билан тўрт киши бўлиб ёзган мақоламиз ва Олий Кенгашнинг бу мавзудаги анкетаси шу йил 2 апрелда кўпчилик рўзномаларда эълон қилинган эди. Орадан ўтган уч ой давомида Олий Кенгашга барча вилоятлардан 543 мактуб, 6 та телеграмма келди. Жиззах ва Сирдарё вилоятларидан, Зомин, Оқолтин, Ғаллаорол туманларидан келган мактублар минглаб кишилар қатнашган йиғинларнинг қарорлари тарзида юборилган. Уларнинг ҳаммасини якунлаб кўрганимизда матбуотда эълон қилинган Давлат тамғасининг ой ва юлдузлик биринчи вариантига 168 минг 938 киши тарафдор эканлиги, иккинчи вариантни эса 9642 киши қўллаб-қувватлаганини, яъни бизга мактуб йўллаб фикр билдирганларнинг 90 фоизидан ортиғи муҳокамага қўйилган давлат тамғаси лойиҳаларининг I вариантини маъқуллаганини кўзга ташланади.

Хулоса тарзида айтиш мумкинки, тақдим қилинаётган лойиҳа умумхалқ муҳокамасида устивор ижобий баҳо олди.

Албатта, нисбатан озчиликни ташкил қилса ҳам, салбий фикр билдирганлар, танқидий мулоҳазаларини матбуотда ёзиб чиққанлар ёки ўзгача вариантларни тасвир шаклида юборган кишилар ҳам бор. Бизга келган айрим мактубларда ва матбуотдаги баъзи чиқишларда «пахта ва дон бошоқлари эски давлат тамғасида бор эди, янгисида бермаслик керак» дейилди. Бироқ бошқа юзлаб мактубларда, депутатларимизнинг нутқларида пахта ва дон ризқи рўзимиз рамзи сифатида тамғада акс эттирилиши зарур деб таъкидланди. Биз, демократик йўл тутиб, кўпчиликнинг бу фикрини ҳисобга олдик. Айни вақтда, бир қанча мактубларда пахта ва дон бошоқлари ёнига узум, анор, ҳатто қоракўл терини қўшиб тасвирлаш таклиф қилинади. Албатта, бу ҳаммаси яхши ният, биз барча касб эгаларини қадрлаймиз, аммо битта тамғага ҳамма нарсани сиғдириб бўлмайди. Баъзи ўртоқлар эса Бахт қуши ўрнига тамғанинг миллийлик нуқтаи назаридан марказига чуст дўппи ёки дутор тасвири берилишини таклиф қилдиларки, бу таклиф ҳам жиддий таҳлилга бардош бермади.

Шундай бўлса ҳам Олий Кенгаш номидан анкета эълон қилиб, хилма-хил фикрларга мумкин қадар бағри кенглик билан муносабатда бўлишга интилдик. Масалан, қуйидаги савол: «Саккиз қирралик мусамман нимани ифодалайди?» газета саҳифасида берилди. Афсуски, бу саволни берган журналистлар бизнинг тўрт киши бўлиб ёзган мақоламизни ўқимаган эканлар.

Ўша мақолада: «Саккиз қирралик муссамман меъморий нақшларда, китобат санъатида кўп ишлатиладиган миллий рамздир, — дейилади. — Мусамман ҳаётнинг кўп қиррали эканини, унинг барча қирраларини илоҳий ғоя ичдан бирлаштириб туришини, шундай бирлик бор жойда қут-барака бўлишини ифодалайди». Кўриниб турибдики, изоҳ батафсил берилган. Аммо савол берганлар бундан бехабар қолганлар.

Бошқа таклиф ва мулоҳазалар ҳам кўп, мен улардан яна биттасига — «Маърифат» газетасида бир саҳифа бўлиб чиққан мунозарали мақоланинг қуйидаги жойига тўхталиб ўтмоқчиман. «Нега энди давлат байроғидаги ўн икки юлдуз давлат рамзида (яъни тамғасида) ўз аксини топмаган? — деб ёзади мақола муаллифи Б. Насриддинов. — Масалан, хумо қушининг ёзиқ қанотлари атрофида бир томонда олтита, иккинчи томонда олтита — жаъми ўн иккита юлдуз тасвирланса бўлмасмикин?» Баъзи депутатлар ҳам 12 юлдуз берилиши керак, дейишади. Бироқ такрор бор жойда тасвир заифлашади. Чунки давлат байроғи ҳам давлат тамғаси ҳам худди санъат асаридай бетакрор бўлиши керак. Агар байроқдаги 12 юлдузни давлат тамғасида айнан такрорласак шаблон пайдо бўлади, бу эса давлат тамғасининг қадрини туширади.

Шунинг учун биз байроғимиз рамзларини давлат тамғасида такрорламаслик тарафдоримиз.

Ҳозир, ўша лойиҳанинг икки варианти кўз олдингизда турибди, азиз халқ ноиблари. Ким қайсиниси учун овоз берса ихтиёр ўзида. Лекин янги Давлат тамғасини кечиктирмай қабул қилишимиз керак. Чунки унга бутун халқ мунтазир бўлиб турибди. Фуқаролик паспорти, бошқа минглаб ҳужжатлар, шу жумладан, янги миллий пулимиз давлат тамғаси билан чиқиши керак.

Сўзимнинг охирида тилагим шуки, афсонавий Хумо бутун халқимизга ва сизларнинг ҳар бирингизга туганмас бахт келтирсин! Раҳмат.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

УЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ҚИШЛОҚ ХУЖАЛИК ВА АВТОМОБИЛЬ МАШИНАСОЗЛИГИ КОНЦЕРНИНИНГ АЛОҲИДА ЎРНАК КУРСАТГАН ХОДИМЛАРИДАН БИР ГУРУҲИНИ МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Тармоқда кўп йил ҳалол меҳнат қилганлиги, юксак ишлаб чиқариш кўрсаткичларига эришганлиги ва жамоат турмушида фаол иштирок этганлиги учун қуйидагиларга фахрий унвонлар берилсин:

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган саноат ходими»:

Беляев Владимир Александрович — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори

Ерзин Ильдар Ҳасанович — Тошкент агрегат заводининг таъмирчи-чилангари

Жуков Александр Александрович — Самарқанддаги «Красний двигатель» ишлаб чиқариш бирлашмасининг чилангари

Пайзиев Баҳодиржон Обидович — Тошкент агрегат заводи директори ўринбосари

Пўлатов Зоир — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси токари

Рисматов Абжабор Жапарович — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси чилангари

Уринов Иван — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси токари

Хоназарова Нафиса — «Чирчиксельмаш» заводининг қуюв цехи ишчиси

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ихтирочи ва рационализатор»:

Асатов Ҳамидулла — «Ўзбекрезинотехника» ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори

Ҳокумжонов Аҳмаджон Ёқубжонович — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси конструкторлик бюроси бошлиғининг ўринбосари

Қуйидагилар Ўзбекистон Республикасининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлансин:

Азизов Тўлқинжон Абдулҳакимович — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмасининг созловчиси

Бабайлов Виктор Николаевич — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмасининг темирчи-қолипловчиси

Бегалиев Камолтой Қошқартоевич — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директорининг ўринбосари

Бельченко Людмила Григорьевна — Самарқанддаги «Красний двигатель» ишлаб чиқариш бирлашмасининг устаси

Будаев Александр Владимирович — «Чирчиқсельмаш» заводи директори

Васильев Мстислав Александрович — Самарқанддаги «Красний двигатель» ишлаб чиқариш бирлашмаси техника бўлимининг созловчиси

Власов Александр Алексеевич — «Чирчиқсельмаш» заводининг қолипловчиси

Дроздов Анатолий Дмитриевич — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси автоматлар ва ярим автоматлар созловчиси

Иброҳимов Латиф — «Чирчиқсельмаш» заводи монтажчиси

Интанкин Иван Иванович — Самарқанддаги «Красний двигатель» ишлаб чиқариш бирлашмасининг цех бошлиғи

Эргашев Жўрабой Аширович — «Чирчиқсельмаш» заводи касаба уюшмаси комитетининг раиси

Кох Виктор Яковлевич — «Чирчиқсельмаш» заводи бош муҳандиси

Кузнецов Александр Григорьевич — Самарқанддаги «Красний двигатель» ишлаб чиқариш бирлашмасининг назоратчиси

Маёқубов Ҳусан Каримович — «Чирчиқсельмаш» заводи конструкторлик бюросининг бошлиғи

Мераҳмедов Маклан — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмасининг герметиклик синовчиси

Мирсодиқов Ўсканбой Рисқалиевич — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси токари

Мусаев Раҳимбой — «Чирчиқсельмаш» заводи электр пайвандчиси

Пак Владимир Михайлович — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси термогальваника цехи чилангари

Панченко Олег Викторович — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси назорат ўлчов асбоблари ва автоматлар чилангари

Пархоменко Сергей Александрович — «Чирчиқсельмаш» заводи токари

Ражабов Раҳмонқул — Самарқанддаги «Красний двигатель» ишлаб чиқариш бирлашмасининг устаси

Ражибоев Нишонбой Ўрмонович — «Чирчиқсельмаш» заводининг мутахассиси

Рихсиев Рустам Обидович — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси трактор йиғув цехининг синовчи-ҳайдовчиси

Сиддиқов Соли Солиевич — Самарқанддаги «Красний двигатель» ишлаб чиқариш бирлашмасининг созловчиси

Тараскин Андрей Емельянович — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси токари

Ҳайдаров Мирвоҳид — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмасининг тракторчиси

Ҳасанова Сафимма — «Чирчиқсельмаш» заводининг бурғуловчиси

Чеховский Лев Никодимович — Самарқанддаги «Красний двигатель» ишлаб чиқариш бирлашмасига қарашли «Москвич» кичик корхонасининг устаси

Шокирова Хазира Харисовна — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси йиғув цехининг бутловчиси

Шиховцев Виктор Григорьевич — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмасининг бурғуловчиси

Эшонқулова Мавжуда Юсуповна — «Чирчиқсельмаш» заводининг чархловчиси

Эйсмонт Леонид Брониславович — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси бош конструктори — махсус конструкторлик бюросининг бошлиғи

Ёқубов Миртурғун — «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси ускуналарни таъмирлаш чилангари

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри, 1992 йил, 5 июль.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ШАХМАТ БУЙИЧА ТЕРМА КОМАНДАСИ АЪЗОЛАРИНИ МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Спортда юксак натижаларга эришганлиги, республикада шахматни ривожлантиришдаги хизматлари, Манила шаҳрида (Филиппин) ўтказилган XXX жаҳон шахмат олимпиадасида 2-ўринни қўлга киритганлиги, жамоат турмушида фаол иштирок этганлиги учун қуйидагилар

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ФАХРИЙ ЁРЛИҒИ БИЛАН МУКОФОТЛАНСИН:

Аббосов Хислат Солиҳович — спорт ўйинлари бўйича олий спорт маҳорати республика мактабининг директори;

Загребельний Сергей Николаевич — «Динамо» жамияти Тошкент вилоят Кенгашининг шахмат бўйича тренер-ўқитувчиси;

Эркабоев Аҳмаджон — Ўзбекистон Шахмат федерациясининг раиси;

Ицков Рема Исаевич — Ўзбекистон Республикаси Давлат спорт комитети бошқармаси бошлиғининг ўринбосари;

Логинов Валерий Александрович — спорт ўйинлари бўйича олий спорт маҳорати республика мактабининг шахмат бўйича тренер-ўқитувчиси;

Ненашев Александр Юрьевич — Туркистон ҳарбий округи армияси спорт клубининг прапоршчиги;

Пинчук Сергей Тимофеевич — спорт ўйинлари бўйича олий спорт маҳорати республика мактабининг шахмат бўйича катта тренери;

Салтаев Михаил Михайлович — Чирчиқ шаҳридаги 2-ҳунар-техника билим юртининг шахмат бўйича тренери;

Серпер Григорий Юрьевич — касаба уюшмаларининг «Ўзбекистон» физкультура-спорт жамияти марказий кенгаши тренер-ўқитувчиси;

Йўлдошев Сайдали Орипович — Чирчиқ шаҳридаги болалар ва ўсмирлар спорт мактабининг шахмат бўйича тренери;

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри, 1992 йил 5 июль.

«...Ўзбекистон Президентининг қатъияти намоён бўлди!»

(Боши 1- бетда).

куч кимлардан иборат бўлади, улар қандай вазифаларни бажаради?

— Тошкент ҳамиша тинчлик шаҳри бўлиб келган ва ҳозир ҳам шундай бўлиб қолмоқда. Шу сабабли бир неча кундан сўнг МДҲ мамлакатлари ташқи сиёсат ва ҳарбий маҳкамаларининг раҳбарлари Ўзбекистон пойтахтида тўпланадилар. Барча воситалар шу ерда ишлаб чиқилади. Ҳамдўстлик ҳудудида хунрезлик дарҳол тўхталиши керак! Эътиборингизни яна бир муҳим жиҳатга қаратмоқчиман. Собиқ иттифоқ парламентининг мажлислари қандай ўтганини эслаб кўринг. Ўзбекистон делегациясини ҳамиша лоқайдликда айблашарди. Энди замон бошқа. Давлатимиз воқеаларнинг ортида судралиб қолмоқчи эмас...

— Ислом Абдуғаниевич, энди бошқа бир нозик муаммо — сизнинг характерингиз тўғрисида гапирайлик. Кўп одамлар сизни чиқиша олмайдиган, ўжар киши дейишади...

Гапингизни тушундим. Гўё мен демократияни, турли ҳаракатларни «бўғяпман»... Мен тутган йўлни турлича талқин этиш мумкин. Лекин бир нарсани ҳисобга олишни сўрайман: мен ўз халқимни севаман ва у яхшироқ яшаши учун мумкин бўлган ҳамма ишни қиламан. Ишончим комилки, тез орада халқимиз яхши яшай бошлайди! Кўп миллатли Ўзбекистон диёрида миллатлараро можаролар бўлмаслиги керак. Инсонийлик, инсонпарварлик — одамларимизнинг руҳиятига хос асосий фазилатлардир!

— Ҳамдўстлик давлат бошлиқларининг кенгаши яна бир воқеага — Нурсултон Назарбоев туғилган кунга тўғри келди. Билишимча, сиз Қозоғистон баргоҳига бориб, уни табрикладингиз...

— Ҳа, у жуда ҳурсанд бўлди. Нурсултон Абишевич шунчаки зўр сиёсий арбоб эмас, балки ажойиб инсон ҳамдир. Ҳузурига бориб, эзгу истакларимни айтишни ўз бурчим, деб билдим. Очиғини айтсам, биз бу воқеадан хабардор эдик, унга олдиндан тайёрланган эдик. Қозоғистон Президентига мусаввир Жавлон Умарбеков чизган ажойиб суратни ва Нурсултон Абишевич тасвирланган гулдонни ҳадя қилдик. Ахир халқларимиз фақат қўшни эмас, биродар халқлардир.

...Тошкентга ярим кечада етиб келдик. Лекин Ўзбекистон Президенти ёрдамчиси билан эрталабга мўлжаллланган долзарб ишлар рўйхатини келишиб олган эди. Эртага эрталаб у Хельсинкига — Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик кенгаши инсон ҳуқуқлари комиссиясининг мажлисига жўнаб кетади.

Ислом Каримов мулозаматни тан олмайди, ваъда беришни ёқтирмайди. Унинг кучи ҳам мана шунда бўлса керак...

Москва — Тошкент.

Л. ЛЕВИН, ЎзА мухбири.

• Ўзбекистон—жаҳонга

„ҚОПЛОН"ЛАР ЙЎЛГА ЧИҚДИ

«ЎРТА Осиё транс» деб аталган қудратли автомобиль фирмаси ташкил этилганлиги Ўзбекистон бозор муносабатларига дадил интилаётганининг яна бир ёрқин исботи бўлди. Халқаро миқёсда юк ташишга ихтисослашган бу фирма республика Ташқи иқтисодий алоқа вазирлиги ҳузурида ишламоқда.

Яқин вақтларгача Ўзбекистонга четдан ва Ўзбекистондан ташқарига юк ташиш билан фақат «Узинтранс», «Совтранс», «Союзвнештранс» ташкилотларигина шуғулланар эди. Мижозлар юк ташувчини танлаш имкониятидан маҳрум эдилар. Бундай ҳукмронлик тармоқнинг ривожланишига йўл қўймаслиги табиий эди. Энди вазият тубдан ўзгармоқда. «Ўрта Осиё транс» фирмаси кўп юк ортиладиган юзлаб КамАЗларга эгадир. Тез орада кўплаб қудратли «Мерседес-бенц» машиналари юборилади. Шу машиналарни лизинг асосида сотиб олиш ҳақидаги шартнома имзоланди. Бундан ташқари югуриб бораётган Қоплон (йиртқич ҳайвон)ни ўзига белги қилиб олган компаниянинг республика пойтахтида, Термиз, Фарғона, Жиззах шаҳарларида салмоқли моддий базаси бор. Энг муҳими эса «Ўрта Осиё транс» қудратли юк ортиш-тушириш механизмлари билан таъминланган ўз терминалига эгадир.

— Бизнинг машиналаримиз ҳозирнинг ўзидаёқ олис сафарларга чиқа бошлади, — дейди «Ўрта Осиё транс»нинг бош директори Г. ХУСАЙНОВ. Ҳозирча биз МДҲ доирасида юк ташиш билан шуғулланаяпмиз. Аммо бир неча кундан кейин қудратли юк машиналари карвонлари Ўзбекистондан Туркия, Хитой, Афғонистон, Покистонга йўл олади. Баъзи бировлар бизнинг компаниямиз тузилишини қандайдир янги ҳукмрон тузилма деб ҳисоблабди. Бундай эмас. Менинг фикрим қуйидагича, соғлом рақобатгина бозор муносабатларини ривожлантириши мумкин. Охир оқибатда ишимизга мижоз баҳо беради. Кимки юкни Ер куррасининг исталган нуқтасига тезроқ ва арзонроқ элтиб берса, мижоз унга мурожаат қиладиган бўлади.

— Хўш, «Қоплон» суратли машиналар қаерларга сафар қилади?

— Жуда кўп жойларга. Чунки «Ўрта Осиё транс» чет эллардаги кўпгина фирмалар билан битимлар тузган. Бунинг маъноси шуки, юк машиналарининг бўш қатнашига мутлақо йўл қўйилмайдиган бўлди. Ўзбекистон машиналаридан юкларни масалан, Туркиядан Эронга ёки Венгриядан Австрияга ташиш учун фойдаланиш мумкин. Кира ҳақига келганда, шуни айтиш керакки, агар машиналар МДҲ ҳудудида ишлатилса, компания фойдани сўм (рубль) тарзида, чет элларда ишлатилса бемалол айирбошланадиган валютада олади.

Яна бир муҳим жиҳат. Ёш фирма қимматбаҳо «Мерседес-бенц»ларни танлаб олганининг сабаби нима? Биринчидан, пишиқ-пухталиги, юк кўтариш қобилияти жиҳатидан бу машиналар тенгсиздир, иккинчидан улар Ғарбий Европада мавжуд бўлган қатъий экология меъёрларига мос келади. Ниҳоят, учинчидан фирма ҳар қандай мамлакатда юк машиналарига ўзи хизмат кўрсатишга кафолот беради.

— Чамаси, ҳозир Тошкентдан Туркиягача энг олис сафарларга талаб кўп бўлади. Хўш, юкларни Истанбулгача элтиб бериш учун қанча вақт керак бўлади?

— Биз учта маршрутни жуда синчиклаб ўрганиб чиқдик, дейди сўзини давом эттириб Г. Хусайнов. Бу маршрутлар Эрон орқали, Грузия орқали, шунингдек Молдова орқали ўтиб, Руминия, Болгарияга етиб боради. Етти кундан 10 кунгача йўл юрилади. Бироқ Молдова орқали ўтадиган маршрут энг фойдали, пухта ҳамда тежамлидир. Чунки бизнинг «Қоплон»лар асосий масофани сўм (рубль) зонасида босиб ўтади. Юқори малакали шофферларгина бу ишни уддалай олишлари равшан. Бизда шундай мутахассислар бор. Кўп юк тортадиган техникада камида 10 йиллик иш стажига эга бўлган биринчи тоифа шоферларгина ишга қабул қилинмоқда. Улар жаҳон йўлларига чиқишдан аввал обдон тажриба ўрганадилар. Халқаро қоидаларни, тилларни ўрганиш тажриба дастурига киритилган. Бундан бошқа илож йўқ.

— Аммо Компаниянинг эндигина бошланган фаолиятида муаммолар пайдо бўлиши мумкин. Жумладан, юк ташувчи хорижий фирмалар билан рақобатни назарда тутаман. «Қоплон»лар шундай вазиятга тайёрми?

— Биз ҳавойи режалар тузаяпмиз-у, кутилмаган вазиятларга тайёргарлик кўрмаяпмиз, деб фараз қилиш гўллик бўлур эди, — дейди директор. — Иш бошлашдан аввал жиддий тадқиқотлар ўтказилди, кўпгина хорижий компаниялар билан музокаралар қилдик. Уларнинг моҳияти қуйидагича: МДҲдаги вазиятнинг беқарорлиги, йўлларнинг ёмонлиги, маршрутларимизнинг шоферлари бу йўлларни билмаслиги «фирмаларни» чўчитмоқда. Улар биз билан шартнома тузишлари манфаатлироқ ва осонроқ бўлур эди. Бундан фақат бизгина валюта тарзида барқарор фойда олмасдик, айни вақтда мустақил Ўзбекистон ҳам фойда олган бўлур эди. Акс ҳолда пуллар чет элга оқиб кетган бўлур эди. Яна бир жиҳат муҳимдир. «Ўрта Осиё транс» йирик юк ортиш-тушириш терминалига эга дедик. Айни шу ҳол хорижий фирмаларнинг «Қоплон»лар билан мустаҳкам ҳамкорликка бўлган қизиқишини кўп жиҳатдан оширади. Тошкент жуғрофий жиҳатдан қулай жойлашганлиги Осиё-Жануби-Шарқий минтақанинг ўнлаб мамлакатларига юкларни тез етказиш кафолатини беради.

...Ниҳоят, биқинига мағрур югуриб бораётган қоплон тасвири туширилган кўп юк тортувчи машиналар жаҳон йўлларига чиқди. Улар туну кун, жазирама иссиғ-у, изғирин совуқда ҳам олис манзилларга бораверадилар. Дунёнинг ўнлаб мамлакатларидаги «Ўрта Осиё транс» мижозларининг кўнгли тўқ бўлсин, юк белгиланган муддатда етказиб берилади.

Л. ЛЕВИН.

СУРАТЛАРДА: экипаж аъзолари йўлга чиқиш олдидан; «Қоплон»лар трассада.

ЎзА суратлари.

• Халқ таълими муаммолари

БОШЛАНИШИ ЁМОН ЭМАС...

Маълумки, 4 йиллик бошланғич таълимга ўтиш учун тайёргарлик ишлари давом этмоқда. Қатъий ўқув режаси ва унга мос дастурлар керак. Бу ишларни кўнгилдагидек бошлаш учун мақсад ва вазифалар аниқ белгиланган концепция («Маърифат» рўзномаси, 1992 йил 11 апрель) лойиҳаси эълон қилинди. Мазкур концепцияда кишини қувонтирадиган ўринлар мавжуд. Масалан, «Миллий бошланғич мактабнинг олий мақсадлари, аввало, ўтмишда йўл қўйилган хатоларни бартараф этиш, инсон омилига янгича ёндошиш, йўқолиб бораётган барча яхши қадриятларимизни тиклаш, бу қадриятларни келажак авлодга мукаммал равишда етказишдан иборатдир. Зеро, ҳаётнинг поклиги учун кураш, кичик ёшдаги мактаб ўқувчиларининг қалбига яхшилик уруғини сочиш, унинг униб-ўсиб, вояга етишига эришиш долзарб вазифалардандир».

Бу ўринли фикрлар концепциянинг мақсад-вазифаларини акс эттиради, деб ўйлайман. Бинобарин, ишнинг бошланиши ёмон эмас. Лекин...

Умумий ўрта таълимнинг қуйи босқичи бошланғич мактаб деб аталади. Демак, сарлавҳада уни «тўрт йиллик» деб алоҳида таъкидлаш шарт эмас.

Концепция сўзини йўриқнома деб таржима қилинишига мойил эмасман.

Мазкур тамойил (энди уни шундай деб атайлик) матнида бобларнинг номи ҳам, бўлиниш принциплари ҳам мунозарали. Боблар сонини камайтириш ва уларни мақсадга мувофиқлаштириш керак. Чунки матнда такрорланувчи ёки сарлавҳасига мос келмайдиган фикрлар кўп учрайди. Масалан, «Бошланғич мактабларда таълим воситалари» деб номланган IV бобда асосий мавзуни четлаб бошқа масалалар ҳақида гап боради. Ёки «Таълим бериш йўллари ва касбкори» (Таълим услубияти ва технологияси) деб номланган VI бобда эса тавсия этилаётган (балки назарда тутилаётган) йўлларни баён этиш ўрнига мавзуга мос бўлмаган фикрлар баён этилади. Шунингдек, «Бошланғич мактаб йўл-йўриғининг амалиёти ва малака ошириш» номли боб ҳам мазмунига мос келмайди. Аниқроқ айтганда, бу ердаги гапларнинг кўп қисми дастурда берилгани маъқул, деб ҳисоблайман.

Тамойил матнида деярли ҳамма фанларнинг таркиби ва мазмунини шарҳлашга уринилган, ваҳоланки, шу фанларни ўқитиш мақсадлари ёритилиши керак. Мазкур лойиҳада тамойилга мутлақо алоқасиз мулоҳазалар ҳам учрайди. Масалан, айрим моддаларда қайд этилган «Илмий-методик кенгаш», «Амалий-илмий ижодий гуруҳ», «Кичик маърифат корхонаси» ва «илмий-амалий кенгаш уюшмаси» нима? Улар қачон ва қаерда фаолият кўрсатади?

Кўриниб турибдики, бу кенгаш, гуруҳ, уюшма ёки корхоналарнинг бажарадиган вазифаси аниқлаб, чегаралаб олиниши керак. Балки, уларнинг сонини камайтириб сифатини яхшилашни ўйлаб кўриш керакдир. Менимча, булар тамойилда эмас, қонунда ёки режада акс этмоғи лозим.

Ўқув режасида ўқув фанларининг номи ва тартиби «Мазмуни ва мундарижаси» деб ноаниқ ифодаланган. Синфлар сўзи мутлақо ёзилмаган. Ўрганиладиган фанлар сонини камайтириш бўлгани учунгина эски ўзбек ёзуви сабоқларини Она тили фани таркибига, Оила «арифметикаси» ҳақидаги маълумотларни Адабиёт таркибига киритиш ноўрин. Нима учун чет тили факультатив сифатида тавсия этилгани ҳолда, рус тилига алоҳида фан сифатида соат ажратилади? Ўрганиладиган фанлар бешта деб ёзилгани ҳолда, еттитага соат ажратилган.

Ниҳоят, риёзиёт учун ажратилган ҳафталик дарс соатлари қандай мулоҳазаларга мувофиқ қисқартирилди экан? Ҳозир амалдаги ўқув режаларида 3 йиллик бошланғич синфларда 18, 4 йиллик бошланғич синфларда 21 ёки 23 соат бўлгани ҳолда, лойиҳада бирданига у 13 соатга тушиб кетиши тўғрими? Қисқаси, лойиҳада фанларни уйғунлаштириб, сонини камайтириш ўрнига янада кўпайтириб юборилган.

Хуллас, лойиҳа юзасидан ота-оналар ва мутахассислар юборадиган мулоҳазалар мукаммал ўқув режаси яратишга кўмаклашади, деб ўйлайман.

Муҳаммаджон АҲМЕДОВ, «Бошланғич таълим» ойномасининг бўлим муҳаррири.

БЎЛИНГАННИ БЎРИ ЕЙДИ...МИ?

Сариосиё районидаги Свердлов номли жамоа хўжалигининг 1991 йилги ҳисобот-сайлов йиғилиши кўпдан кўп жанжаллар туфайли орқага сурилаверди. Ва ниҳоят яқинда бўлиб ўтди. Шиддатли мунозаралардан сўнг бир колхоз учга бўлинди — умумий йиғилишнинг қарори шундай бўлди.

Ана энди кўрамиз — бўлинганни бўри ейдими, йўқми?

Т. АЛПОМИШ.

ЮРТДОШЛАР УЧРАШУВИ

Президент Ислом Каримовнинг таклифига мувофиқ Ўзбекистонга келган Корея Республикасининг «ДЭУ» корпорацияси Президенти доктор Ким У Жун 3 июль куни Андижон вилоятининг Асака шаҳридаги прицеплар заводида ва Тошкентдаги «Алгоритм» ишлаб чиқариш бирлашмасида бўлганидан кейин кечқурун пойтахт вилоятининг Юқори Чирчиқ районидаги «Дўстлик» (собиқ «Политотдел») жамоа хўжалигига ташриф буюрди.

Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов билан бирга келган кореялик меҳмонлар хўжалик марказий қўрғонида карнай-сурнай садолари остида кутиб олинди. Меҳмонлар хўжалик аъзолари билан суҳбатлашдилар. Жамоа хўжалигининг асосчиси, меҳнат қаҳрамони Хван Ман-Гим колхоз тарихидан сўзлаб берди.

— Хўжаликда 21 мингдан зиёд аҳоли бор, — деди у.— Шундан тўрт мингга яқини корейслардир. Кўп тармоқли бу хўжалик асосан пахта, уруғлик маккажўхори етиштиради. 2320 бош қорамоли бор. Бу йил пахта ва каноп майдонини қисқартириш ҳисобига аҳолига тарқатиш учун қарийб икки юз гектар майдонга буғдой ва шоли экилди.

Бу ерда ҳамма бир оила фарзандидек яшайди. Корейс болалари она тилида ҳам ўқитилмоқда. Икки миллий ҳаваскорлик дастасининг довруғи республикага кенг ёйилган. Чим устида хоккей командаси эса бир неча бор жанубий Кореяда бўлиб, ўртоқлик учрашувларида қатнашган. Икки мамлакат ишбилармонлари ва тадбиркорларининг саъй-ҳаракати туфайли дўстлик алоқалари янада мустаҳкамланмоқда.

Республика Президенти Ислом Каримов «ДЭУ» корпорацияси Президенти ва унинг рафиқасига эсдалик совғалари топширди. Кореялик санъаткорлар ва хўжалик бадиий ҳаваскорлари ижросида концерт берилди.

Меҳмонларнинг хўжаликка сафарида Тошкент вилояти ҳокими С. Сайдалиев ҳамроҳ бўлди.

Б. МАНСУРОВ.

ЎҚ-ДОРИ ОМБОРИДА ЁНҒИН ЧИҚДИ

Жиззах вилояти ҳудудида жойлашган ҳарбий қисмнинг ўқ-дори сақланадиган омборида 4 июль куни ёнғин чиқди. Портлаш натижасида бир неча ҳарбий хизматчи снаряд парчасидан яраланди, бир аскар ҳалок бўлди, ярадорларга зарур тиббий ёрдам кўрсатилди.

Кўрилган чоралар туфайли ёнғин ўчирилди, одамларнинг ҳаёти учун хавф-хатар йўқ. Ҳодиса юз берган жойда махсус комиссия ишламоқда. У ёнғин сабабларини аниқлаяпти. Ўзбекистон Республикаси ҳарбий прокурори тергов олиб бормоқда.

ЎзА мухбири.

«ХАЛҚҚА СУЯНИНГ, ЙЎЛБОШЧИЛАР!»

ДЕЙДИ СОБИҚ ОБКОМ ҚОТИБИ, «ПАХТА ИШИ»НИНГ ҚУРБОНИ ҚАЛЛИБЕК КАМОЛОВ

- «ЎЗБЕКЛАР ИШИ», «ПАХТА ИШИ» — КПСС РАҲБАРЛАРИНИНГ ҚИЛМИШИ
- МАРКАЗНИНГ «БЮРОКРАТИЯ» БИЛАН ТАМБАЛАНГАН ЭШИКЛАРИ
- ШАРОФ ОҒАДАН ЮҚҚАН ҚАЙСАРЛИК
- «НАДОЕЛ ТЫ МЕНЯ, РАШИДОВ, СО СВОИМ МЕТРО!»
- Ш. РАШИДОВ БИЛАН ҚАЙЧИ ҚУДАМИЗ
- ҚЎШНИНИКИГА ЧИҚИШ УЧУН ҲАМ МОСКВАДАН РУХСАТ СЎРАРДИК

— Қаллибек оға, машъум «пахта иши» кўплар қатори Сиз — чорак асрдан зиёд каттакон бир юртга раҳбарлик қилган эл оғасининг ҳам юзини ерга қаратди, шаънига қора чаплади. Лекин энг ачинарлиси шундаки, бу иснод бир неча кишининг ҳаётини булғаб қолмасдан, тарихи ва таърифи минг йилларга кетган бутун бошли халқнинг пешонасига тавқи лаънат бўлиб босилди. Бугунга келиб, тарих бунга ўзининг одил баҳосини берди. Халқимизнинг бир қанча фидойи фарзандларининг жон куйдиришлари, қолаверса, Президент Ислом Каримовнинг саъйи ҳаракатлари туфайли «пахта иши» жабрдийдалари бошига офтоб тегди. Эсимда: қамоқдан чиқиб келар экансиз, Нукус тайёрагоҳида сон-саноқсиз оломон денгиздай бўлиб, Сизни ўз бағрига олди ва тайёрадан то машиналаргача ерга қўймай, қўлларида кўтариб боришди. Мабодо, саволим эриш туюлмаса, айтинг-чи, ўша дақиқаларда нимани ҳис этдингиз!

— Негадир сизнинг газетангиз шиори, Чўлпоннинг сўзлари эсимга тушди: «Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!», Ҳаётимнинг энг ғайратли кунларини бахш этган халқимга ҳамон керакли эканлигимни, хизматларим бекор кетмаганлигини кўриб, кўзларимдан ёш оқди.

«Хлопковое дело» эмас, «хлопковое бало» бўлди, — дейди оқсоқол маъюс табассум билан. — «Пахта иши», «ўзбеклар иши» эмиш! Шуни ишонч билан айтаманки, бу ибораларни ўйлаб топган ҳам, бошқариб борган ҳам собиқ КПСС раҳбарларидир.

Москва уч-тўртта эмас, ўнта эмас, тўда-тўда босқинчи галаларини (уларни таърифлаш учун мен бошқа сўз тополмайман) қулларига «пахта иши», «ўзбеклар иши» деган байроқларни ҳилпиратиб ушлатиб қўйиб, Ўзбекистон устига жўната бошлади. Бу тўдалар жумҳуриятимизнинг ҳар бир бурчагига бориб, кўнглига тушган ишни қилдилар.

Қаранг-а, «пахта иши» туфайли фақат пахтакорларгина эмас, олимлар, давлат арбоблари, партия ва совет ходимлари, ўқитувчиларгача қамалди. Ахир, уйида норасидалари зор йиғлаб қолган оналарда, мўйсафид отахонлару, нуроний кампирларимизда не айб?! Бу қайси қонунга сиғади?!

Эҳтиросга берилиб кетган оқсоқолнинг бир зум сукут сақлашидан фойдаланиб, навбатдаги саволимни бераман:

— Тўғри, ўрмонга ўт кетса, ҳўлу-қуруқ баравар ёнади. Лекин оддий бригадиру, колхоз раисини, ҳатто район раҳбарларини жазога тортишдан кўра, бутун бошли бир мухтор жумҳуриятнинг ўша пайтдаги энг катта раҳбарини «қармоққа илинтириш» улар учун ҳам осон бўлмагандир! Қолаверса, шу даврда Сиз фақат Қорақалпоғистондагина эмас, балки, бутун Иттифоқда машҳур бўлган шахс эдингиз...

— Ҳа, шунинг учун ҳам мени марказ 1984 йил обкомнинг биринчи котиблигидан олиб, аллақаёқдаги Руминияга дипломатия ишига юборди. Чунки «ўзи йўқнинг кўзи йўқ» дейдилар-ку. Ўз элимдан йироқда юришим улар учун менга қарши материал тайёрлашда айни муддао эди.

Қўл остимда ишлаган кишиларни бирин-кетин қистовга олиб, тергаб, қамай бошладилар. Жумҳурият соғлиқни сақлаш вазири Абдулла Худойберганов, Тўрткўл, Элликқалъа, Қора ўзак райкомларининг биринчи котиблари Қосим Нуримбетов, Олимбой Ражабов, Султонмурод Қониёзов, Олимбой Примовлар шулар жумласидан. Уларни қийнашди, жисмоний ва маънавий хўрлашди. «Камоловга фалон сўм пора берганман, унинг фалонча бойлигини яшириб сақлаганман!» Терговчиларга худди мана шу нарса керак эди.

1986 йилнинг охирида мени қамоққа олиб, катта мақсадларига етишгач, улар янада жадал суръатлар билан ҳаракат қила бошладилар. Энди навбат хонадонимизга, сўнгра, ҳатто, қариндош-туғишганларимизгача етиб келган эди.

Тўққиз ой давомида ҳеч бир сабабсиз қамоқда инсон боласи тасаввур қилолмайдиган қийноқларни бошидан кечирган турмуш ўртоғим Любовь Семёновна, ўғилларимиз Пўлат ва Узоқбой, етмиш яшар нуроний оғам, Берлингача урушда қон кечган Турдимурод Ўринбетов, қудамиз, «қаҳрамон она» Бибизода, қариндошларимиз: Фозилбек Камолов, Бердимурод Ўринбетов, Бахтиёр Мамбетназаров, Боқий Жамолов, Қайпан Жамолов, Юсуфбой Полвонниёзов, Ийгилик Қўсимбетов... эҳ-ҳе, қай бирини айтай, қай бирига куяй?! Мени деб, кўрмаган азоблари қолмаган бу бечораларнинг олдида ҳамиша бош эгаман...

— Халқ орасида «эллигинчи йиллардан кейин совет шарқида энг кўзга кўринган, машҳур давлат арбоблари — Динмуҳаммад Қўнаев, Шароф Рашидов ва Қаллибек Камоловлар бўлди», деган гап юради. Уч-тўрт одам тўпланган жойда Сизнинг Қорақалпоғистонни гуллатиб-яшнатишда қилган хизматларингиз тилга олинади. Айниқса, Нукусда Давлат дорилфунунини қурдиришдаги «қайсарлигингиз» ва натижада ўлкамиз яна бир ажойиб илм ўчоғига эга бўлганини бугун кўпчилик мамнуният билан эслайди.

— Буларнинг барчаси бир нарсани — халқимизнинг меҳнатсеварлигини, фан ва тараққиётга муҳаббати зўрлигини кўрсатади. Биз ўша пайтдаги раҳбарлар эса бунга бош-қош бўлганмиз, холос. Сиз тилга олган Қўнаев, Рашидов каби юрт бошчилари ҳам ана шу жиҳатлари билан халқ меҳрини қозонган бўлсалар ажаб эмас.

Чиндан ҳам ўша пайтда Қорақалпоғистонда минг зарурат, эҳтиёж бўлмасин, нафақат дорилфунун, балки оддийгина биронта завод ё корхона қуриш учун ҳам марказнинг бюрократия билан тамбаланган эшикларига бош уриш лозим эди. Тартиб шундай. Шароит шуни тақозо қиларди. Обкомнинг биринчи котиби эдим. Москвага қатнашдан чарчамадим, Сиёсий Бюро аъзоларини ўз ҳолига қўймадим. Ниҳоят, олти йил деганда ўша зорманда рухсатномани қўлга киритдим. Қувонганимдан, «Университет биносини бир йилда битказаман» деб юборибман. Улар ишонишмади. Ҳатто ўша вақтдаги олий ва ўрта махсус ўқув юртлари вазири Елютиннинг: «Я слишком стар, чтобы поверить вашей басне» деб кулгани ҳамон кўз олдимда. Йўқ, меҳнаткаш, фидойи халқимиз мени уялтириб қўймади. 1975 йили қурила бошланган университет биноси 1976 йили августда тантанали равишда очилиб, эртаси куни ўқишлар бошланиб кетди.

Юрт манфаати учун юқоридаги раҳнамолар эшиги олдида бунақа қайсарлик қилиб, туриб олиш хислати менга Шароф оғадан юққан. Эсимда, у киши ҳам Тошкент метроси қурилиши учун рухсат ололмай, Брежневни роса жонидан тўйдирган эди. Айнан шу масала бўйича у киши Леонид Ильичнинг ҳузурига олти марта қатнади. Ҳар гал хуноб бўлиб қайтар, лекин умидини узмас, қайсарлигини қўймас эди. Ниҳоят, еттинчи марта борганда Брежнев: «Ну, надоел ты меня, Рашидов, со своим метро!» деб, қўлидаги қоғозга қўл қўйиб берган экан. Кейин иккимиз эслаб, роса куяишган эдик.

Ҳақиқатан ҳам энди ўйлаб қарасам, ўша йиллари жуда кўп қурилишларга фатво бериб, кўпгина иншоотлар, корхона ва муассасалар олдида лента кесган эканмиз. Лекин буларнинг ҳеч бири осонлик билан бўлгани йўқ. Амударё устига қурилган кўприк, ўнлаб маданият саройлари, мактаблар, савдо шохобчалари, қишлоқ, посёлка ва шаҳарлар... Қорақалпоғистон ҳудудида 260 километр масофада темир йўл қурилиши айниқса халқимизнинг узоғини яқин, оғирини енгил қилишда катта роль ўйнади. Етмишинчи йилларда 150 минг гектар қўриқ ер ўзлаштирилди. Юз минг гектарига шоли экилди. Йилига 330 минг тонна шоли берардик... Қорақалпоғистон ойнаи жаҳонини ишга туширишда ҳам анчагина асабни бой берганмиз, иним. Ҳозир Қорақалпоғистон телетомошабинлари бир йўла бешта каналдан томоша қиладилар. Айниқса, Москванинг иккинчи программасини олиб кўрсатиш учун зарур аппаратуралар топилмай, қийналиб қолганимизда, қирғизистонлик ва туркманистонлик қардошларимизнинг берган ёрдамлари ҳеч эсимдан чиқмайди!

— Саксонинчи йили содир бўлган бир воқеани эсингизга солмоқчиманки, назаримда, у ҳозирги кўпгина ҳокимларимизга ибратомуздир. Ўша йили Қорақалпоғистоннинг миллионинчи фуқароси дунёга келганди. Шунда шахсан Сиз, бошқаларнинг назарида оддийгина бўлиб туюлган бу воқеага сиёсий тус бериб, тантанали равишда ўша гўдакка «Азамат» деб исм қўйгандингиз. Бу — «турғунлик» даври раҳбарининг ўз миллатидан, ўз халқидан фахрланиш туйғуси эдими!

—Ҳақиқатан ҳам шу йиллари марказ учун «бир чекка ўлка», «автоном» деб ҳисоблаб келинган халқимизнинг сони миллионга етганидан чексиз қувонган эдим. Йигитлари доимо мард, азамат бўлган элимизнинг ўзлигини танишига, бу юртда ҳали кўп азаматлар туғилиб, юрт корига ярашига ишончим комил эди. Мен қамоқдан чиқиб келганимда минглаб юртдошларимиз қатори ўша Азамат ҳам келди... Катта йигит бўлиб қолибди, илойим умри узоқ бўлсин.

— Сизга қўйилган айбловларда «приписка», «взяточничество» сўзларидан ташқари «родоплеменное отношение» деган ибора ҳам ишлатилган экан. Айтинг-чи, бунда Сизнинг Шароф Рашидов билан қуда бўлганингиз кўзда тутилмаганми!

— Эҳтимол. Биз Шароф оға билан нафақат қуда, балки, қарши қуда бўлганмиз. Менинг қизим — унинг келини, укасининг қизини эса мен келин қилганман. Лекин қариндошчилик ўз йўлига, хизмат ўз йўлига. Хизмат юзасидан, сиёсий фаолиятда на у киши раҳматлик, на мен фойдаланиш тугул, бу ҳақда ўйлаб ҳам кўрмаганмиз. Бироқ негадир юқоридагилар ҳам, гдлянчилар ҳам бизнинг ўша томонимизга кўпроқ эътибор қилишарди. Тўғри, юқорининг эшикларида иккимиз кўпроқ бирга бўлардик. Лекин ҳар биримиз ўз ташвишимиз билан, республика ташвиши билан. Қарийб чорак аср СССР Олий Кенгашига депутат бўлдим. Яширмайман, шу давр ичида мен ноиблик имтиёзларидан тўла фойдаландим. Чунки марказдаги эшикларга фақат шу йўл билангина кириш мумкин эди.

— Эндиликда ҳар бир жумҳурият мустақил давлат сифатида истиқлол йўлидан ўзининг дастлабки қадамларини ташламоқда. Бошқаларни қўя турайлигу, ўз жумҳуриятимиз бошидан кечираётган бугунги мураккаб давр, тақчил шароит ҳақида фикрингиз қандай!

— Хрушчевдан тортиб, то сўнгги отахонимиз Михаил Горбачевгача бўлган барча «валинеъматлар» билан ишлашиш насиб қилганидан эндиликда ҳам ўкинаман, ҳам мамнун бўламан. Лекин буларнинг ичида энг сўнггиси айёрликда ҳам, бераҳмликда ҳам, сўзамолликда ҳам, қонунбузарликда ҳам, барчасидан ўтиб кетди. Миллатлараро низолар, иқтисодиётимизнинг боши берк кўчага кириб қолиши, мафкуранинг парокандаликка учраши, кадрлар сиёсатидаги бетайинлик, порахўрлик, қотиллигу, жиноятлар... Нималар бўлмади унинг даврида?! Буларнинг барчаси учун энг аввало у жавоб бериши керак! Лекин Ўзбекистон бу жараёнда бошқаларга нисбатан иккиуч баравар кўп зиён кўрди. Ҳам моддий, ҳам маънавий!

Майли, ўтган ишга энди саловат. Халқимиз азалдан кечиримли, кенгфеъл халқ. Тош билан урганни ош билан урмоқ қонимизда бор хислат.

Энди саволингизга қайтсак. Гарчи, кечроқ бўлса ҳам асрий орзумизга эришдик. Мустақил давлат бўлдик. Дунё халқлари олдида ўз номимиз, ўз ўрнимиз, ўз айтар сўзимиз, байроғимиз ва туғимиз бор. Ўз йўлимиз, тилимиз, динимиз бор. Эндиликда йил — ўн икки ой тер тўкиб, меҳнат қилиб, бировларнинг қўлига сарғайиб қарамаймиз. Қўшнимизникига чиқиб келиш учун ҳам Москвадан рухсат сўраб ўтирмаймиз. Шунинг ўзи, буни ҳис қилишнинг ўзи бир бахт! Қолаверса, ойнинг ўн беши қоронғу бўлса, ўн беши ёруғ. Бугунги қийинчиликлар вақтинчалик, ҳаммаси ўтиб кетади. Президентимизга, ҳокимларимизга куч-қувват, халқимизга инсофу — тавфиқ берсин! Улар бир-бирига суянсин! Ишонаманки, бугунги йўлбошчилар халқини уялтириб қўйишмайди, халқимиз ҳам уларни ёлғизлатиб қўймайди.

— Суҳбатингиз учун раҳмат. Сизга омонлик ва хуш кайфият тилаймиз!

Суҳбатдош: Мансур АҲМЕДОВ, «Халқ сўзи»нинг Қорақалпоғистон бўйича мухбири.

• *Тарихимиз омонми?*

БОРИС БОБОНИНГ САБОҚЛАРИ

Борис Степанович Шалатонин ҳақида ёзиш ниятим борлигини ҳокимиятда ишлайдиган дўстимга айтганимда у астойдил бош чайқади.

— Зинҳор бу ишни қила кўрманг, — деди, — дўстим у одамни менчалик билмайсиз. Билмаганингиз ҳам маъқул.

Мен ҳайрон эдим.

— Сиз мақтамоқчи бўлган бобой ўлкамизнинг бебаҳо мулкини сотиб юборганидан хабарингиз борми? — гап бошлади дўстим. — Олдин билиш керак, кимнинг кимлигини. Энди қулоқ солинг. Сизга бир воқеани айтиб берай. Бир йили шаҳарда музей ташкил этиш мақсадида Борис бобо билан ҳам маслаҳат қилмоқчи бўлдик. Яхши ўлкашунос эканини ҳаммамиз биламиз. Бобонинг уйига қадам ранжида қилиб, бошимиз айланиб қолди. Нималар йўқ дейсиз, бу уйда. Турли тақинчоқлар, эски китоблару сопол идишлар билан лиқ тўлган. Бобойга фикримизни айтдик. У бизни қўллаб-қувватлади. Кейин савдолашдик. Бобой ҳамма жиҳозлар учун ўн олти минг берасизлар деди. Рози бўлдик. Пул тўлашимиз бироз кечикди. Пулни белга боғлаб, Борис бобоникига келсак, уйни шип-шийдам қилиб қўйибди. «Ҳа», дедик. «Вақтида келиш керак эди. Сотиб юбордим» деди бобо. «Кимга?» дедик. «Ленинградликларга», — деди бамайлихотир. Тарвузимиз қўлтиғимиздан тушиб уйдан чиқдик. Шундан бери бобойдан ихлосим қайтган. Ўзи меҳнаткаш бобой. Лекин мана шу иши учун кечирмайман. Суҳбатдошим чуқур хўрсиниб қўйди. Шу гапдан кейин менинг ҳам ихлосим қайтди. Рост-да, инқилобдан олдин, ундан кейин қанчадан-қанча бебаҳо хазинамиз гоҳ очиқчасига, гоҳ ҳуфёна ташиб кетилди. Лоақал кўзимиз энди очилаётган бир пайтда олис тарихимизнинг энг сўнгги гувоҳлари шу ишни қилмаса нетарди? Бир умр савоб ишлар қилиб юрган қариянинг бу ишидан рости ранжидим.

Шу йили Хатирчига борганимда хўжалик раҳбарлари афсус билан гапириб қолишди. Бундан ўн йил олдин Шалатонин деган бобой улардан эски-туски нарсалар йиғишга ёрдам беришларини сўраган. Ўша йиллари атеистик тарбия кучайган давр эди. Эски чопон борми, қўйингчи тақинчоқларга қўшиб, эски китобларни ҳам бериб юборишган. Ўзиям бир машина юк бўлган. Бобо хурсанд бўлиб жўнаб кетган. Раҳбарлар эса қишлоқни эскилик сарқитларидан тозалаганидан шодланиб қолаверишган. Хом сут эмган бандамиз-да. Замоннинг бундай ўзгаришини ким билибди, дейсиз.

Яна бошқа бир воқеа ҳеч эсимдан чиқмайди. Бир йил редакция ходимлари Қарнаб тоғи этакларига боргандик. У пайтлари Борис бобо ҳам «Знамя Дружбы» редакциясида ишларди. Бирга ҳамроҳ бўлдик. Биз манзилга етгунча Борис бобо тинмай гапириб борди. Энди эслаб кўрсам у бизга Қарнаб этакларидаги коризлар тарихи ҳақида гапирган экан. Ўшанда автобусда қарта ўйнаб кетаётиб, у қадар эътибор бермаган эканмиз. Айримларимиз бу беғубор бобойни эзма, деб калака қилганмиз. Энди-энди ўйлаб қарасам, бобой билимдон инсон экан.

Ҳали айтганимдай, осори атиқаларимизни хурофот қолдиқлари деб бузаётган пайтимизда Борис бобо кўксини қалқон қилган фидойилардан бири бўлди. Кармонадаги Қосим Шайх, Мирсаид Баҳром мақбараларини асраш ҳақида фақат Борис бобо ёзганди. Эсимда, айрим раҳбарлар ўша тарихий обидаларни таъмирлаш учун ажратилган маблағни аллақайси жамғармаларга ўтказиб юборганди. Маликчўлдаги Работи Малик обидасининг хароб ҳолда эканини биринчи марта Борис бобо кўрди. Ўзимиз эса кўриб кўрмасликка олганмиз. Аслида Қизилқумда ягона ҳисобланган сардоба Бухорони Кармана-ю Самарқанд билан боғлаб турган ҳаёт кўприги бўлган. IX асрдаёқ бу ерга ҳаёт оқимини олиб келган мана шу қадимий обида ҳанўз Кармана — Бухоро йўли четида ҳимояга муҳтож, мунғайибгина турибди. Борис бобо мана шу бебаҳо обидани давлат ҳимоясига олиш тўғрисида 1970 йиллардаёқ бонг урган экан. Шундан кейин бу ерда анча-мунча ишлар амалга оширилди. Бироқ раҳбарий лавозимларга манқуртлашган кишилар келгач, бу иш таққа тўхтатилди.

Афсуски, тарихдан сўзловчилар кўпайган сайин мурувват қўлини чўзувчилар камайиб бормоқда. Тарихий ва маданий ёдгорликларни муҳофаза қилиш жамиятидан бу тарихий обидалар нима фойда кўрди? Турли хайриялар ўтказаверib халқнинг чўнтагини қоқлаётган ташкилотлар нега тарихимизнинг улкан меросига бу қадар нописандлик билан қарайдилар. Бизда тарихий ва маданий ёдгорликларни асраш жамияти Ленин давридаёқ ташкил этилганди. Шундан бери бу жамият партия раҳбарлигида ишлаб келди. Оқибатда нима бўлди? Мана шу жамиятнинг кўз олдида бузулмадими, вайрон қилиниб, топталмадими кўплаб обидалар!? Жамият эса бадаллардан тушадиган маблағ ҳисобига яшайверди. Бу ҳақда Борис Степанович вилоят миқёсидаги катта бир йиғилишда сўзга чиқиб, дангал гапирганди. Афсуски, ўшанда Борис бобо ёлғиз эди. Ёлғиз отнинг чанги чиқмас экан. Йиғилиш ҳайъатида ўтирганлар «учтем», «принят к сведение» билан чекланиб қўя қолишди. Мана ўшанга ҳам олти йил бўлди. Фақат кейинги икки йилдан бери вилоятда мавжуд масжидларга бориш эркинлиги берилди. Таассуфки, улар орасида ғайридинлар ҳам бор. Ғайридинлар, деганимда, куни-кеча қўлида чўқмор билан ўз миллатини масжидлардан қувган, уларни тазйиққа олган собиқ партия мафкурачиларини назрда тутяпман. Уларнинг аксарияти бугун масжидларга келишиб, имонини поклаш пайида бўлишади. Мўмин-мусулмонларнинг эътиборини қозониш мақсадида қутлуғ жойларга келишади. Таажжуб. Бир қўлда қуръон, бир қўлда партия билети борлар қайси тоифага киришади?

Шу орада бир воқеани айтмасам бўлмас. Агар янглишмасам 1986 йил эди. Рўзномаларда тарихий обидалар ҳақида мақолалар бериш таъқиқлаб қўйилди. Кармонадаги Қосим Шайх мақбарасида Ҳайит кунлари номозхонлардан кўра хавфсизлик идораси ходимлари кўпайиб кетарди. Масжидга келаётган қариялар, ёш-яланглар ўша пайтдаёқ, махсус кинолентaларга олинарди. Кейин обкомнинг бюро аъзоларига кўрсатиларди. Лекин Борис бобо ўша пайтлари Қосим Шайх мақбараси олдидаги темир эшикни олиб ташлаш кераклигини айтганди. Ўшанда унинг бу ишларидан қўрқиб юрган ўзимизнинг манқурт «идеологларимиз» бугун тупурган тупукларини қайтариб олишдек жиркaнч ишлардан қайтмаяптилар? Дарвоқе, бу тоифадаги кишиларда неча хил қиёфа бўлади. Жамиятни, миллатни фожиа ёқасига олиб келганлар ҳам шундай қиёфасиз кишилар эмасми? Бас, шундай экан, нега улар яна ташаббусни қўлга олишиб, ваъзхонлик қилмоқдалар? Мен шундай кишиларни кўрганимда Борис бобонинг тоғу тош, саҳро кезиб юрганлари кўз олдимга келади. Унинг бир вақтлар Кармонада амир Абдуллаҳадхон қабри борлигини, унинг шахси ҳақида мақола ёзганлиги ёдимга тушади. Наҳотки, Кармананинг ўзида, Нуротада ана шундай кишилар йўқ эди? Нега биз «Ватан-ватан» дея кўкракка муштлаймизу унинг тақдирига шу қадар бефарқ қараймиз. Кўкка бўй чўзиб турган миноралар Ватан ғурури эмасми? Нилий гумбазларга битилган байтлар. бу Ватан ёзиғи эмасми? Ўзини шу тупроқ фарзанди, деб ҳисоблаб юрган Борис боболарга минг раҳмат. Етмиш ёшдан ошган бу инсон чеккан заҳматлари азбаройи Ватанни севиш эмасми?

Маҳмуд МАРДИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• *Шунақаси ҳам бўлади*

У Я Т

ЁКИ ЙИГИРМА ЙИЛЛИК НАВБАТ ҲАҚИДА ҚИССА

Йигирма йилдан буён амалга ошмай ҳар хил ёзишмалару кишиларнинг асабини бузишга сабаб бўлаётган телефон можаросини ўқиб, беихтиёр ёқа ушлашдан ўзга илож топа олмайсиз.

Фуқаро Р. Муҳаммедованинг шикоят хатидан:

«Хонадонимга телефон туширишучун йигирма йилдан буён навбат кутаман. Бу борада кўпгина ташкилот ва муассасаларга мурожаат қилдим. Аммо ижобий самара кўринмаяпти. Наҳотки 1973 йилдан то 1992 йилгача 78-АТС ҳудудида бирорта ҳам хонадонга телефон ўрнатилмаган бўлса? Мутасаддилар менинг арзимга жавобан: «78-АТС кенгайтирилаяпти, бу ишлар ҳал бўлгандан кейин сизнинг хонадонингизга албатта телефон ўрнатилади», дея ҳар гал қуруқ ваъда билан қутулиб кетмоқдалар. Наҳотки бу ишнинг амалга ошиши учун йигирма йил камлик қилса?»

Бу муддат бир йигитнинг бус-бутун умри. Аммо ҳар ишга қодир вақт сурони буйруқбозликнинг «темир қонуни»ни ўзгартиролмаса, унинг жиркaнч сулоласини тугатолмаса, дардингни кимга айтасан...

Тошкент шаҳар ижроия комитетининг арзгўйга йўллаган расмий жавоб хатидан:

«Сизнинг телефон масаласи юзасидан ёзган арзингиз кўриб чиқилди. 37-уйда истиқомат қилувчи 1973 йилгача навбатда турган фуқароларгагина телефон ўрнатилган. Ҳозир 78-АТСда бўш линиялар ва номерлар бўлмаганлиги туфайли сизнинг хонадонингизга телефон ўрнатишнинг иложи йўқ. Шу адрес бўйича ҳали аризалари қондирилмаган уруш қатнашчилари ҳамда сиздан олдин навбатда турган фуқароларнинг аризалари бор. Қўшимча телефонлаштириш масаласи 1992 йилнинг II ярим йиллигида янги 18-АТС ишга туширилиши билан амалга оширилади».

Инсоният ўз ибтидосидан бошлаб то «навбатда туриш» деган тартибни жорий қилгунича орадан миллион йиллар ўтган бўлса ажаб эмас. Бугунга келиб мазкур тартибнинг жамиятни қай йўсин «фаровон» турмуш сари етаклаётгани маълум. Бинобарин, бизнинг шароитда уйига телефон ўрнатиш учун йигирма йил кутиш жаҳон миқёсидаги рекорд муддатларни олди.

Юқоридаги жавоб хатидан кейин, ҳечдан кўра кеч, мана, яқин кунлар ичида 18-АТС ишга тушиб кетса, шунча кутганга яраша мурод ҳосил бўларканку, деб ўйларсиз. Телефон алоқаси ва радиолаштириш Тошкент шаҳар ишлаб чиқариш бирлашмасидан аризачига йўлланган хатни ўқиб кўрайлик:

«Ўртоқ Р. Муҳаммедовага:

Хонадонингизга телефон ўрнатиш масаласи қунт билан(!) ўрганиб чиқилди. Ҳақиқатдан сиз истиқомат қиладиган даҳага хизмат кўрсатувчи АТСнинг кенгайтирилиши кўзда тутилган эди. Афсуски, иқтисодимизнинг ночор аҳволдалиги ва ускуналар, эҳтиёт қисмларнинг йўқлиги сабабли бу ишлар бажарилмаган. Режаларимиз амалга оширилгач, сизнинг уйингизга телефон ўрнатиш масаласи ижобий ҳал бўлади, деб умид қиламиз».

Ҳолва деган билан оғиз чучимайди. Юрак хуружи билан хасталанган бу аёлнинг «тез ёрдам»сиз ҳаёт кечириши мураккаб, у телефонга бошқаларга нисбатан кўпроқ эҳтиёж сезади. Бу аёлни шу дардга мубтало қилган «муддати номаълум» навбатлар бўлса ҳам ажаб эмас.

Юқоридаги жавобларни ёзаётган мутасаддилар «йигирма йил навбат»ни билиб туриб, имзо чекаётганда заррача уялишдимикан? Ёки уят учун ҳам навбатда туриш керакми?

Пўлат ЖОЗИЛОВ.

ХУШХАБАРЛАР

«ГУЗАЛ» ХОНАТЛАСИ

Дўстлик районидаги Ленин номли давлат хўжалигида очилган бу кичик корхонага «Гўзал» дея ном беришипти. Иш тополмай юрган хўжалик аёлларининг бир қисми энди хонатлас тўқишмоқда. Дастгоҳлар Шаҳрихондан келтирилди. Тўқишни эса қизлар Марғилонга бориб ўрганиб қайтдилар.

А. МАМАРАСУЛОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

СИНГАПУРГА ЙЎЛ

ШОФИРКОНЛИК тадбиркорлар Сингапурнинг «Ванделли Тройдинг» фирмаси билан ҳамкорлик қилишга келишиб олдилар. Яқинда улар 910 тонна пахта толасини хорижга жўнатишди. Ўрнига халқ истеъмоли моллари олишмоқчи.

М. ОТАБОЙ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ПЕШҚАДАМЛАР ВА... СУСТКАШЛАР

БУ йил Сурхондарёда 65 минг гектар майдонга ғалла экилган. Баҳордаги ёғингарчиликнинг мўллиги юқори ҳосил етиштиришга замин бўлди.

Вилоятда биринчи бўлиб ангорликлар ғалла ўримини бошлаган эдилар. Аммо термизликлар биринчи бўлиб ниҳоясига етказдилар. 1151 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 27 центнердан ҳосил йиғиштириб олинди. Ангор районида эса бу кўрсаткич 30 центнерга етди.

Аммо ғалла аллақачон пишиб етилган бўлишига қарамасдан, вилоятнинг шимолий районларида ўрим-йиғим ишлари ғоят суст олиб борилмоқда. Масалан, Сариосиё районида 30 та ғалла ўриш комбайнининг борйўғи 5 таси ишлатиляпти, холос. Агар ўрим суръатлари шу тарзда давом этаверса, ғалла ўрими пахта теримига уланиб кетиши ҳам ҳеч гап эмас.

Т. РАЗЗОҚ,
«Халқ сўзи» мухбири.

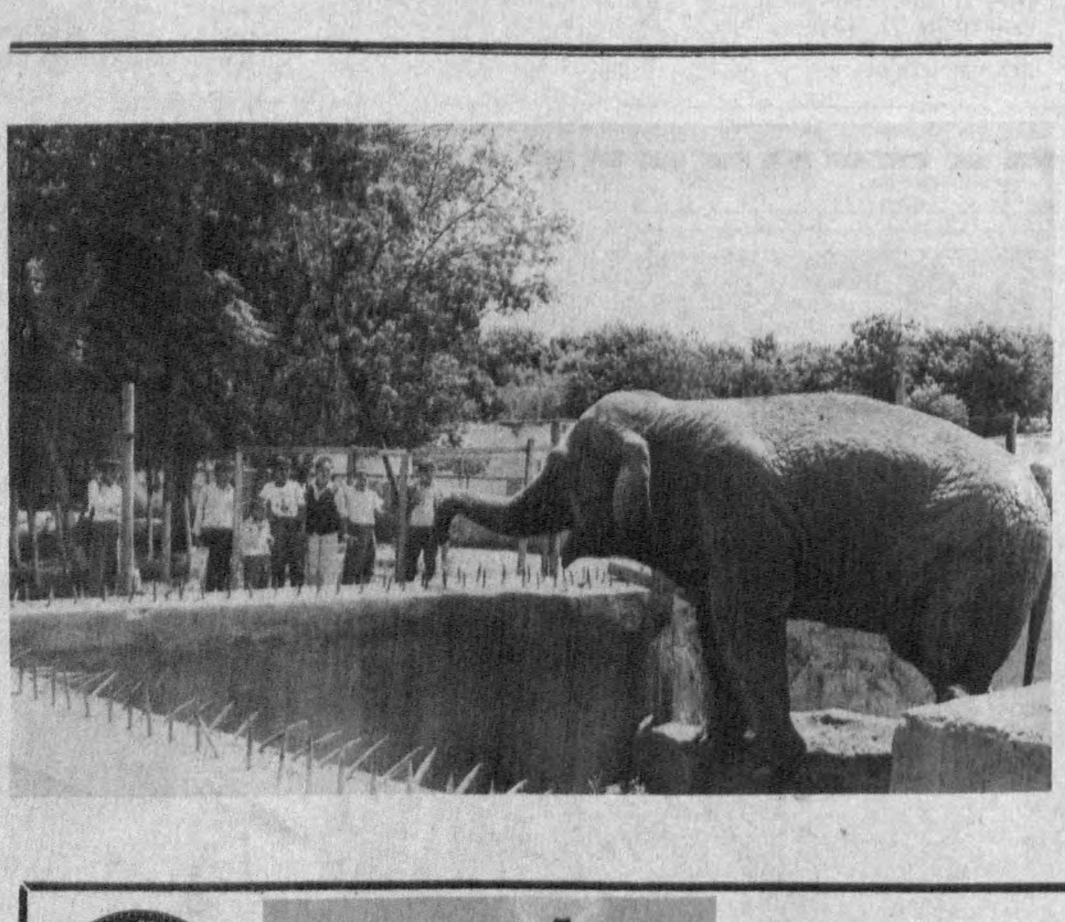

Термиз ҳайвонот боғи шаҳарликларнинг энг севимли масканларидан биридир. Бу ерда ҳайвонларнинг 242 тури мавжуд бўлиб, улардан 12 таси жаҳон Қизил китобига киритилган.

СУРАТДА: томошабинларнинг энг севимли ҳайвони — фил.

И. ХУЖАЕВ суратга олган (ЎзА).

ЭЪЛОН

Агар Сизга қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари бозорида ишончли ҳамкор керак бўлса

МАДАМИНЖОН ЭРГАШЕВ НОМЛИ КОЛХОЗ

Хизматингизга мунтазир!

- ёғоч ва ёғоч материаллари,
- қурилиш ашёлари, жумладан шифер, цемент,
- газ ва сув ўтказувчи қувурлар

эвазига биз қуйидаги маҳсулотларни етказиб беришга тайёрмиз:

- пахта толаси,
- пилла,
- сабзавот, мева, полиз маҳсулотлари,
- консерваланган шарбат, компот, қиёмлар

Сизнинг таклифларингиз ва талабнома хатларингизни қуйидаги манзилда кутамиз:

713752, Фарғона вилояти, Тошлоқ райони, Мадаминжон Эргашев номли колхоз

Маълумот учун телефонлар: 5-52-38, 5-57-44

АБИТУРИЕНТЛАР ДИҚҚАТИГА!

Олий ўқув юртларига (асосан медицина институтларига) кириш имтиҳонлари программаси асосида химиядан фан номзоди тайёрлов олиб боради.

Телефон: 34-64-87.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Темур Малик кўчаси, 64-уй. (1, 16, 105-автобусларнинг «Троицкий поворот» бекати).

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

• ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608. Буюртма Г — 197.

МУАССИСЛАР:

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси.

Бош муҳаррир Анвар ЖУРАБОЕВ.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

• Карим БАҲРИЕВ, Эсиргап БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ, Зоҳид НОРМУҲАММЕДОВ, Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ (бош муҳаррирнинг биринчи ўринбосари), Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Қулаҳмад РИЗАЕВ, Эркин САМАНДАР, Азим СУЮН, Александр ТЮРИКОВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Александр УЛИЧКИН (масъул котиб, «Народное слово«), Муҳтарама УЛУҒОВА (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Раим ФАРҲОДИЙ, Шавкат ЯҲЁЕВ, Пиримқул ҚОДИРОВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ.

• МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Ленинград кўчаси, 19-уй.

• Таҳририятга ҳажми 7 қоғоздан ошган материаллар қабул қилинмайди. Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.